

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Evelina Rogowska

En defekt lagstiftning?

Om föräldrars skadeståndsansvar i 3 kap. 5 § SkL

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Birgitta Nyström

Termin för examen: period 2 HT2019

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Avgränsningar	10
1.4 Terminologi	10
1.5 Metod	11
1.5.1 Rättsdogmatisk metod	11
1.5.2 Empirisk studie	12
1.6 Material	13
1.7 Disposition	14
2 OM SKADESTÅNDSANSVAR I SVENSK RÄTT	15
2.1 Ansvar på grund av eget vållande	15
2.2 Ansvar för annans vållande	16
2.2.1 Arbetsgivares principalansvar	16
2.2.2 Föräldrars skadeståndsansvar	17
2.3 Jämkning av skadestånd	18
2.4 Solidariskt ansvar och regress	19

3	FÖRÄLDRARS STRIKTA SKADESTÅNDSANSVAR	21
3.1	Bakgrund	21
3.2	Förslaget om ett skärpt skadeståndsansvar	22
3.3	Remissinstansernas kritik mot förslaget	25
3.4	Regeringens lagförslag	28
4	TILLÄMPNING AV REGLERNA	32
4.1	NJA 2015 s. 482 – Instagrammålet	32
4.2	Brås utvärdering av reformen	36
4.3	Den empiriska undersökningen	40
4.3.1	Metod och urval	40
4.3.2	Resultat	42
4.3.3	Sammanfattning	48
5	STRIKT ANSVAR I NORGE OCH DANMARK	52
5.1	Föräldrars ansvar i Norge	52
5.2	Föräldrars ansvar i Danmark	54
6	AVSLUTANDE ANALYS OCH DISKUSSION	55
6.1	Föräldrars skadeståndsansvar	55
6.2	Vilket genomslag har Instagrammålet fått?	58
6.3	Behöver reglerna om föräldrars skadeståndsansvar ändras?	61
6.3.1	Skadeståndsansvaret bör vara individuellt	62
6.3.2	Skadeståndsansvaret bör begränsas ytterligare	63
6.3.3	Jämkning enligt 6 kap. 2 § SkL bör göras utifrån nya principer	65
6.4	Avslutande kommentarer	66
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	68

Summary

In September 2010, a new basis for liability for someone else's negligence was introduced in Swedish tort law. Since then, parents are held strictly liable for damages that arise from a child's criminal offence. The purpose of the rule was to emphasize the parents' responsibility for their children and, by extension, to reduce juvenile crime. The reform was implemented despite widespread criticism from the consultation bodies and from the opposition in Parliament. The Swedish National Council for Crime Prevention (Brå) has evaluated the reform on behalf of the government. The Council presented its report at the end of 2017 and the evaluation pointed to various negative effects of the reform. Brå first proposed that the rules on parents' strict liability should be abolished, and secondly that the rules should be improved. Despite this, no shortcomings have been fixed yet.

The essay examines the rule of parents' strict liability in Chapter 3 Section 5 of the Swedish Tort Liability Act (in Swedish skadeståndslagen (1972: 207)) and the possibilities of mitigating the liability in accordance with Chapter 3 Section 6 and Chapter 6 Section 2 of the Tort Liability Act. An empirical study has been conducted to answer several questions that Brå—in the absence of statistics from various authorities—could not answer. In the study, a large number of district court judgements from 2018 were reviewed in order to answer various questions related to parental liability. The questions concerned the number of parents who were sentenced to pay damages and the gender distribution among them, the amount of the damages parents were sentenced to pay, the possibilities of mitigating the liability and what criminal offences the losses arose from. The only precedent from the Swedish Supreme Court so far—in which the main question concerned the mitigation of a parent's liability—has also been examined, and the impact of the case (NJA 2015 s. 482) in the judgements of the district courts has been examined.

The results of the examination and the empirical study indicate that several shortcomings in the legislation need to be addressed. Parents' liability should be individual so that no parent is disadvantaged because he or she has sole custody or assumes greater responsibility for his or her child. Furthermore, the liability should be limited so that parents—of children who have caused an injury or damage together with other minors—are not sentenced to pay more than a share of the actual loss. The liability should also be limited in time so that the parents' liability does not automatically follow the limitation period for the criminal offense. If a minor has committed a criminal offence while being in compulsory care, or if the criminal offence was committed under the influence of a serious mental disorder (in Swedish *allvarlig psykisk störning*), the parent's liability should always be mitigated. Finally, when applying the general provision of mitigation in Chapter 6 Section 2 of the Tort Liability Act, liability should be mitigated with regard only to whether the obligation to compensate would be unreasonably burdensome in view of the parent's financial situation.

Sammanfattning

I september 2010 infördes en ny ansvarsgrund för annans vållande i svensk skadeståndsrätt. Sedan dess svarar föräldrar strikt för skador som deras barn orsakat genom brott. Syftet med reglerna var att tydliggöra föräldrars ansvar för sina barn och i förlängningen att ungdomsbrottsligheten skulle minska. Reformen genomfördes trots omfattande kritik från remissinstanserna och från oppositionen i riksdagen. Brottsförebyggande rådet (Brå) har på regeringens uppdrag utvärderat reformen. Myndigheten presenterade sin rapport i slutet av 2017 och utvärderingen pekade på olika negativa effekter av reformen. Brå föreslog i första hand att reglerna om föräldrars strikta skadeståndsansvar skulle avskaffas, och i andra hand att reglerna skulle förbättras. Trots detta har inga brister ännu åtgärdats.

I uppsatsen granskas reglerna om föräldrars strikta skadeståndsansvar i 3 kap. 5 § skadeståndslagen (1972:207), SkL, och möjligheterna till jämkning av detta ansvar enligt 3 kap. 6 § SkL och 6 kap. 2 § SkL. En empirisk undersökning har genomförts för att besvara flera frågor som Brå – i brist på statistik från olika myndigheter – inte kunde besvara. I undersökningen har ett stort antal tingsrättsavgöranden från 2018 granskats för att besvara olika frågor kopplade till föräldrars skadeståndsansvar. Frågorna har gällt antalet föräldrar som döms att betala skadestånd och könsfördelningen bland dessa, storleken på de utdömda skadestånden, möjligheterna till jämkning av föräldrars skadestånd samt vid vilka brott som föräldrar dömts ansvariga. Det hittills enda vägledande avgörandet från Högsta domstolen – i vilket huvudfrågan varit jämkning av en förälders skadeståndsansvar – har också granskats, och genomslaget för fallet (NJA 2015 s. 482) i underrätternas avgöranden har undersökts.

Resultatet av granskningen och den empiriska undersökningen talar för att flera brister i lagstiftningen behöver åtgärdas. Föräldrarnas ansvar bör vara individuellt så att ingen förälder blir förfördelad på grund av att han eller

hon är ensamstående eller tar ett större ansvar för sitt barn.

Skadeståndsansvaret bör vidare begränsas så att föräldrar – till ungdomar som gemensamt med andra ungdomar orsakat en skada genom brott – inte döms att betala mer än en andel av skadans faktiska storlek.

Skadeståndsansvaret bör också begränsas i tid så att föräldrarnas skadeståndsansvar inte automatiskt följer preskriptionstiden för det brott varigenom barnet orsakat en skada. Om barnet begått ett brott och orsakat en skada när det varit tvångsomhändertaget enligt socialrättslig lagstiftning, eller om brottet begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning ska föräldrarnas skadestånd alltid jämkas. Avslutningsvis bör jämkning enligt den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2 § SkL göras enbart med beaktande av om skadeståndet skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till föräldrarnas ekonomiska förhållanden.

Förkortningar

Bet.	Betänkande
BrB	Brottsbalken (1967:700)
Brå	Brottsförebyggande rådet
Ds.	Departementsserien
FB	Föräldrabalken (1949:381)
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk tidskrift
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NJA	Nytt juridiskt arkiv (avd. I)
Prop.	Proposition
Rskr.	Riksdagsskrivelse
SkL	Skadeståndslag (1972:207)
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

*”...bäst vore om man skyndsamt kunde ändra – eller helt avskaffa – detta patologiskt skadliga och systemvidriga ansvar för vårdnadshavare”.*¹

1.1 Bakgrund

För snart tio år sedan, i september 2010, infördes ett skärpt – strikt – skadeståndsansvar för föräldrar, för skador som deras barn orsakat genom brott. Den nya bestämmelsen i 3 kap. 5 § skadeståndslagen (1972:207), SkL, utgjorde också en helt ny ansvarsgrund för annans vållande i svensk skadeståndsrätt. Jag har förundrats, förbryllats och förfärats över reformen under flera terminer på juristprogrammet och jag skrev min kandidatuppsats på samma ämne. Syftet med reformen var att tydliggöra föräldrars ansvar för sina barn och i förlängningen att ungdomsbrottsligheten skulle minska.² Ansvaret, som omfattar person- och sakskador samt skador genom kränkning som barn orsakat genom brott, är solidariskt och begränsat till en femtedels prisbasbelopp för varje skadehändelse.³ Lagförslaget, som först presenterades i en departementspromemoria, blev kritiserat på en rad olika punkter och av många remissinstanser.⁴ Trots kritiken röstades lagförslaget igenom i riksdagen utan att några större ändringar gjorts.⁵

Sedan reformen infördes har det endast kommit ett vägledande avgörande från Högsta domstolen (HD) i vilket frågan om jämkning av föräldrars skadeståndsansvar prövats, trots att det rör sig om en helt ny ansvarsgrund som dagligen prövas i de olika tingsrätterna. I det så kallade Instagram-målet, NJA 2015 s. 482, dömdes en mamma att solidariskt med sin dotter

---

¹ Andersson (2017) s. 776.

² Prop. 2009/10:142 s. 1 och 8.

³ Prisbasbeloppet för 2020 är 47 300 kronor och en femtedel är således 9 460 kronor.

⁴ Ds. 2009:42.

⁵ Bet. 2009/10:CU23; Rskr. 2009/10:296.

betala skadestånd på sammanlagt 132 000 kronor till 15 målsägande som dottern kränkt genom grovt förtal på det sociala nätverket Instagram.⁶ HD:s majoritet ansåg inte att det fanns någon grund för jämkning trots att dottern vid tidpunkten för brottet bodde hos sin pappa, och trots att det tidigare framkommit att mamman hade en årsinkomst på 96 000 kronor och att hon försörjde tre underåriga barn.⁷ Att föräldrars begränsade skadeståndsansvar kan bli mycket betungande framgår med all tydlighet.

År 2016 fick Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag av regeringen att utvärdera reformen.⁸ Resultaten presenterades i en rapport i slutet av 2017.⁹ Rapporten visade att själva syftet med reformen, att minska ungdomsbrottsligheten, inte uppnått. Brås utvärdering visade också att det i många fall endast var en förälder som dömdes att betala skadestånd solidariskt med barnet, att det i dessa fall oftast var en mamma samt att reformen sannolikt haft en negativ effekt för socialt utsatta föräldrar.¹⁰

I Brås rapport fanns förslag om att det skärpta skadeståndsansvaret för föräldrar skulle avskaffas, alternativt att reglerna skulle förändras och förbättras, både med hänsyn till brottsoffren och med hänsyn till föräldrarna.¹¹ Trots den nya kritiken och förslagen till förbättring som Brå presenterade har regeringen inte agerat på drygt två år. I rapporten lyfte Brå också en rad problem med fullföljandet av sin granskning, eftersom flera uppgifter som var relevanta för granskningen saknades.¹² Inte heller i det här hänseendet har något ändrats. Det förs till exempel ingen statistik över hur många 15–17-åringar som döms att betala skadestånd varje år, inte heller över hur många föräldrar som döms att betala skadestånd solidariskt med sina barn, hur stora skadeståndsbeloppen är eller hur ofta

---

⁶ NJA 2015 s. 482 HD:s domskäl punkt 3 och 23.

⁷ NJA 2015 s. 482 (på s. 485).

⁸ Regeringsbeslut Ju2013/06695/L2.

⁹ Brå (2017).

¹⁰ Brå (2017) s. 30–31 och s. 82. I min kandidatuppsats granskade jag utfallet av reformen för just resurssvaga föräldrar.

¹¹ Brå (2017) s. 86 f.

¹² Brå (2017) s. 89.

skadeståndsansvaret jämkas. Denna lägesbild bekräftas också av en av utredarna bakom den aktuella Brå-rapporten.¹³

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att kritiskt granska reglerna om föräldrars skadeståndsansvar i 3 kap. 5 § SkL och reglerna om jämkning av detta ansvar i 3 kap. 6 § andra stycket SkL och 6 kap. 2 § SkL, samt att belysa eventuella brister i lagstiftningen. Jag har utgått från flera olika frågeställningar för att redogöra för reglernas innehåll, beskriva och diskutera tillämpningen av reglerna och avslutningsvis föra en diskussion *de lege ferenda*. Den övergripande frågeställningen är:

- Vilka förutsättningar ska vara uppfyllda för att föräldrar ska bli solidariskt skadeståndsansvariga med sina barn och på vilka grunder kan skadeståndsansvaret jämkas?

För att bidra med relevant ny kunskap i ämnet har jag bland annat utgått från de luckor i statistiken som Brå identifierade i sin rapport 2017. Bristen på underlag gjorde det svårt för myndigheten att besvara regeringens frågor om i vilken omfattning föräldrar dömts att betala skadestånd för skador som deras barn orsakat genom brott.¹⁴ Frågeställningar kopplade till rapporten är:

- Hur många föräldrar blir solidariskt skadeståndsansvariga med sina barn och hur ser könsfördelningen bland dessa föräldrar ut?
- Hur stora summor åläggs föräldrarna att betala?
- I vilken utsträckning förekommer jämkning och på vilken grund?

---

¹³ Anna-Lena Beutgen, utredare på Brå, telefonsamtal den 18 februari 2020.

¹⁴ Brå (2017) s. 89; regeringsbeslut Ju2013/06695/L2 s. 2.

Dessa frågor kompletteras dessutom med följande:

- Vid vilka typer av brott blir föräldrarna ansvariga?
- Vilket genomslag har Instagrammålet fått i underinstansernas avgöranden?

Syftet med en diskussion *de lege ferenda* är att kunna granska eventuella brister i lagstiftningen och föreslå förändringar, istället för att avfärda lagstiftningen, vilket andra granskare gjort.¹⁵ Mitt angreppssätt leder förhoppningsvis också till nya kunskaper. Den sista frågeställningen är således:

- Behöver reglerna om föräldrars strikta skadeståndsansvar ändras och i så fall hur?

Inledningsvis var min tanke att även djupare granska kopplingen mellan föräldrars skadeståndsansvar och utsatta områden, som jag påbörjade i min kandidatuppsats. Jag har under arbetets gång dock övergett detta, dels på grund av att mitt material varit omfattande och att en sådan granskning inte rymts inom ramen för uppsatsen, dels då andra helt nya och intressanta frågor dykt upp. En sådan fråga är vilka typer av brott som ungdomar dömts för i de fall föräldrar dömts att betala solidariska skadestånd. Frågan har tidigare helt kort behandlats av Eva Lindell-Frantz.¹⁶ Jag tycker att frågan är intressant och har under arbetet med uppsatsen identifierat den som relevant. Jag återkommer till frågan i avsnitt 4.3.

När reglerna om föräldrars skadestånd i 3 kap. 5 § SkL infördes hade liknade regler nyligen införts i Danmark. I Norge har det funnits ett strikt skadeståndsansvar för föräldrar sedan 1969, då den norska skadeståndslagen

---

¹⁵ Andersson (2017) s. 784 f. Sista avsnittet i Anderssons granskning av Instagrammålet har rubriken: *Avslutning – förhoppning om ett framtida förkastande av en defekt lagstiftning*. Även Brå förordar i första hand att reformen tas bort, men lämnar i rapporten från 2017 även förslag till förbättringar.

¹⁶ Lindell-Frantz (2012) s. 151.

trädde ikraft. I uppsatsen görs en nordisk utblick för att diskussionen kring de svenska reglerna ska kunna vidgas något. Det rör sig dock inte om någon regelrätt komparation.¹⁷

1.3 Avgränsningar

Av utrymmesskäl behöver olika avgränsningar göras. För det första behandlar uppsatsen endast föräldrars skadeståndsansvar vid brott begångna av 15–17-åringar. I fråga om ansvar för annans vållande enligt 3 kap. SkL berörs endast arbetsgivares principalansvar, utöver föräldrars strikta skadeståndsansvar. Vad gäller jämkning av skadeståndsansvar berörs endast den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2 § SkL och den särskilda jämkningsregeln för föräldrars skadeståndsansvar i 3 kap. 6 § andra stycket SkL. Medvållande på den skadelidandes sida behandlas inte i uppsatsen, inte heller beräkningar av skadestånd eller den skadelidandes faktiska behov av ersättning. Processrättsliga problem och frågor som rör föräldrars rättssäkerhet behandlas inte heller i uppsatsen. Föräldrars möjligheter att försäkra sig mot det strikta skadeståndsansvaret har tidigare utförligt beskrivits av Eva Lindell-Frantz och kommer inte att behandlas närmare i uppsatsen.¹⁸

1.4 Terminologi

I uppsatsen används genomgående termen *föräldrar* eftersom reglerna i 3 kap. 5–6 §§ SkL endast berör föräldrar som är vårdnadshavare. Framförallt i förarbetena är begreppet *vårdnadshavare* vanligt förekommande. Jag använder begreppet föräldrar även när promemorians förslag diskuteras, trots att skadeståndsansvaret enligt denna skulle omfatta alla vårdnadshavare. Förslaget ändrades sedermera i propositionen så att reglerna endast

---

¹⁷ Sandgren (2015) s. 54.

¹⁸ Lindell-Frantz (2012).

skulle omfatta föräldrar som var vårdnadshavare. Med *barn* avses i uppsatsen alla under 18 år, med *ungdomar* avses 15–17-åringar. Den typ av skadeståndsansvar som är föremål för uppsatsen kallades i förarbetena till 3 kap. 5–6 §§ SkL för *principalansvar*. Även Jan Hellner och Marcus Radetzki benämner det så. I förarbetena till skadeståndslagen och i relevanta lagstiftningsärenden från 1990-talet användes begreppet *objektivt ansvar*. I modernare litteratur används istället termen *strikt ansvar*, se till exempel Eva Lindell-Frantz och Håkan Andersson. Begreppet principalansvar är lånat från det skadeståndsansvar som åläggs arbetsgivare för skador som en arbetstagare vållar i tjänsten. Denna benämning i fråga om en förälders skadeståndsansvar har beskyllts för att vara både felaktig och missvisande.¹⁹ Jag använder därför termen strikt ansvar i uppsatsen.

1.5 Metod

För att uppfylla syftet med uppsatsen och för att kunna besvara frågeställningarna har två olika metoder tillämpats.

1.5.1 Rättsdogmatisk metod

För att beskriva gällande rätt (*de lege lata*) har jag använt mig av den rättsdogmatiska metoden som tar sin utgångspunkt i rättskällorna. Genom att granska lagtext, förarbeten, praxis och doktrin kan, i det här fallet, reglerna om föräldrars skadeståndsansvar och syftet med reglerna förklaras och sättas i ett sammanhang.²⁰ Enligt Claes Sandgren är det förutbestämt att rättskällorna uppfyller kravet på validitet, vilket betyder att en granskning av rättskällematerial är relevant när den rättsdogmatiska metoden används. Källornas olika grad av auktoritet är i huvudsak också förutbestämd.²¹ Att lagtext är den främsta rättskällan är exempelvis allmänt accepterat bland

---

¹⁹ Schultz (2010) s. 201 ff.

²⁰ Sandgren (2015) s. 40 och 43.

²¹ Sandgren (2015) s. 13 och 44.

jurister. Kleineman påpekar dock att det på skadeståndsrättens område finns många frågor och begrepp som inte besvaras eller förklaras i skadeståndslagen, varför vägledning måste sökas i såväl förarbeten som rättspraxis och juridisk litteratur.²² Inom ramen för den rättsdogmatiska metoden kan även annat material användas.²³ I avsnitt 1.6 återkommer jag till vilka rättskällor och vilket annat material jag har granskat. Den rättsdogmatiska metoden lämpar sig även för diskussioner *de lege ferenda*.²⁴ Metoden är dock inte tillräcklig för att samtliga frågeställningar i uppsatsen ska kunna besvaras.

1.5.2 Empirisk studie

När frågan om hur en rättsregel tillämpas i praktiken ska besvaras krävs ibland en granskning av en större mängd underinstansavgöranden.²⁵ Rättspraxis från HD kan vara skral och ger oftast endast vägledning om hur en viss rättsregel *bör* tillämpas.²⁶ Sandgren menar att användandet av empiriskt material är ett sätt att vidga den rättsvetenskapliga analysen, genom att gå utanför den juridiska metoden.²⁷ Sandgren ställer också frågan om det är teoretiskt möjligt att ha en välgrundad uppfattning om hur bra eller dåligt en rättsregel faktiskt fungerar, enbart utifrån det gängse rättskällematerialet.²⁸ För att kunna beskriva hur reglerna om föräldrars skadeståndsansvar tillämpas i praktiken, och därmed besvara frågorna som är kopplade till Brås rapport, har jag genomfört en empirisk studie. För att få en så bred och rättvisande bild som möjligt har jag valt att granska en stor mängd tingsrättsavgöranden, i vilka frågan om föräldrars solidariska skadeståndsansvar har prövats. Då avgränsningar av materialet har gjorts på olika sätt återkommer jag med en närmare beskrivning av min metod och mitt urval i anslutning till den empiriska studien, i avsnitt 4.3.

---

²² Kleineman (2013) s. 22.

²³ Sandgren (2015) s. 44.

²⁴ Lehrberg (2019) s. 201.

²⁵ Trolle Önnersfors och Wenander (2019) s. 20.

²⁶ Zetterström (2012) s. 57.

²⁷ Sandgren (1995) s. 728.

²⁸ Sandgren (1995) not 5 på s. 730.

1.6 Material

För att beskriva gällande rätt har jag studerat skadeståndslagen och dess förarbeten och särskilt förarbetena till 3 kap. 5 § SkL. Jag har i huvudsak använt mig av departementspromemorian för att beskriva lagförslaget om ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar. Det finns två anledningar till detta, dels ligger promemorians förslag i stora delar i linje med propositionen, dels eftersom remissinstansernas yttranden är centrala när lagförslaget diskuteras. Väsentliga skillnader i propositionens förslag uppmärksammas givetvis. Som tidigare nämnts finns det endast ett relevant vägledande avgörande från Högsta domstolen – NJA 2015 s. 482.²⁹ Både avgörandet och Håkan Anderssons granskning av fallet är viktiga för uppsatsen.³⁰ Övrig doktrin inkluderar Eva Lindell-Frantz uppsats *Ansvarsförsäkring i konsumentförhållande*, Bertil Bengtssons och Erland Strömbäcks kommentar till skadeståndslagen samt Jan Hellners och Marcus Radetzki standardverk *Skadeståndsrätt*. Bland övrigt material ska Brås rapport *Föräldrars skadeståndsansvar för barnens brott – En utvärdering av 2010 års reform* också nämnas. För att beskriva hur reglerna om föräldrars skadeståndsansvar ser ut i Norge och Danmark har jag granskat respektive lands bestämmelser med tillhörande förarbeten.

Som tidigare nämnts utgörs en del av mitt material av alla de tingsrättsavgöranden som granskats inom ramen för den empiriska undersökningen. Granskningen innebär att känsliga personuppgifter har behandlats. Denna typ av forskning förutsätter normalt en etikprövning i enlighet med bestämmelserna i lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. Enligt lagens 2 § omfattas dock inte arbeten eller studier som utförs endast inom ramen för högskoleutbildning på grund- eller avancerad nivå. Av etiska skäl har jag i uppsatsen utelämnat en sammanställning av de granskade domarna. Jag gör inte heller några

---

²⁹ HD har även i NJA 2018 s. 1083 prövat föräldrars skadeståndsskyldighet enligt 3 kap. 5 § SkL, men huvudfrågan var en annan.

³⁰ Andersson (2017) s. 775–785.

hänvisningar till specifika målnummer. Dessa uppgifter kan göras tillgängliga för exempelvis examinator för granskning och verifiering.

1.7 Disposition

Efter detta inledande kapitel följer en beskrivning av regleringen av skadeståndsansvar i skadeståndslagen, både för eget och annans vållande. Även jämkning, solidariskt ansvar och regress berörs i kapitel 2. I kapitel 3 behandlas reglerna om föräldrars skadestånd enligt 3 kap. 5–6 §§ SkL mer utförligt med en genomgång av motiven i förarbetena och den kritik som remissinstanserna riktade mot lagförslaget. Därefter ägnas kapitel 4 åt tillämpningen av reglerna om föräldrars skadeståndsansvar. Här behandlas HD:s vägledande avgörande NJA 2015 s. 482 och Brås utvärdering av reformen. I kapitel 4 presenteras även resultaten från den empiriska studien. Därefter görs en kort nordisk utblick i kapitel 5. De norska och danska reglerna om föräldrars strikta skadeståndsansvar granskas för att diskussionen kring de svenska reglerna ska breddas något. Uppsatsen avslutas med en analys och diskussion i kapitel 6.

2 Om skadeståndsansvar i svensk rätt

I skadeståndslagen regleras skadeståndsansvar i utomobligatoriska förhållanden, både på grund av eget vållande och för annans vållande. I lagen finns även bestämmelser om jämkning av skadestånd på olika grunder. I detta avsnitt redogörs kort för huvudreglerna och de regler och principer som är relevanta för uppsatsen.

2.1 Ansvar på grund av eget vållande

Huvudregeln i svensk skadeståndsrätt är den så kallade culparegeln. Det innebär att vårdslöst eller uppsåtligt vållande förutsätts för att en skada ska vara ersättningsgill. Enligt 2 kap. 1 § SkL ska den som uppsåtligen eller av vårdslöshet orsakar en person- eller sakskada ersätta skadan. Enligt 2 kap. 2 och 3 §§ SkL ska även rena förmögenhetsskador och allvarliga kränkningar som uppstår genom brott ersättas.³¹ Hur skadeståndet ska bestämmas för respektive skadetyper regleras närmare i 5 kap. SkL.

Reglerna om skadeståndsansvar för eget vållande omfattar såväl vuxna som barn. I 2 kap. 4 § SkL behandlas särskilt barns och ungdomars skadeståndsansvar. Enligt bestämmelsen ska underåriga skadevållare ersätta skador i den mån det är skäligt med hänsyn till bland annat ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet samt ekonomiska förhållanden. Regeln har alltid varit avsedd att tillämpas restriktivt när det gäller 15–17-åringar.³² Enligt förarbetena är det främst de ekonomiska följderna som ska beaktas vid en eventuell nedsättning av 15–17-åringars

---

³¹ Det innebär att endast uppsåtliga handlingar avses, jfr brottsbalken (BrB) 1 kap. 2 §.

³² Prop. 1972:5 s. 169 och s. 459 ff.

skadeståndsskyldighet.³³ Avgörande för bedömningen blir den unges möjligheter till återanpassning. Framtida inkomster ska dock också beaktas.³⁴

Av 2 kap. 1 § SkL, som reglerar ansvar för person- och saksador på grund av eget vållande, följer också att föräldrar kan bli skadeståndsansvariga för skador som deras barn orsakar. Förutsättningen för ett sådant ansvar är att föräldern uppsåtligt eller av oaktsamhet brustit i sin tillsynsplikt.³⁵ Föräldrars skyldigheter och ansvar förtydligades 1993 genom ett tillägg i 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken (FB). Syftet med denna ändring var preventivt och tanken var att föräldrar skulle verka mer aktivt för att förhindra att barnen orsakade skador.³⁶ Annorlunda uttryckt, ett förstärkt skydd för tredje man. Hellner och Radetzki menar att ändringen i 6 kap. 2 § FB innebär ett skärpt skadeståndsansvar som nu även omfattar mer allmänna brister i föräldrarnas uppsikt.³⁷

2.2 Ansvar för annans vållande

Reglerna om skadeståndsansvar på grund av eget vållande i 2 kap. SkL, som omfattar både fysiska och juridiska personer, kompletteras i 3 kap. SkL med regler om skadeståndsansvar för annans vållande.

2.2.1 Arbetsgivares principalansvar

Enligt 3 kap. 1 § SkL ska arbetsgivare ersätta skador som arbetstagare vållar genom fel eller försummelse i tjänsten. Dessa skador omfattar person- och

---

³³ I NJA 1993 s. 727 menade HD att nedsättning av skadeståndsskyldighet enligt 2 kap. 4 § SkL, för 15–17-åringars vidkommande kunde liknas vid jämkning enligt den allmänna jämningsregeln i 6 kap. 2 § SkL. Se HD:s domskäl på s. 737 f.

³⁴ Prop. 1972:5 s. 462.

³⁵ Prop. 1972:5 s. 170.

³⁶ Prop. 1993/94:57 s. 17 och 19 f.

³⁷ Hellner och Radetzki (2014) s. 256.

sakskador och skador på grund av kränkning enligt 2 kap. 3 § SkL. Arbetsgivare ska även ersätta rena förmögenhetsskador som arbetstagare i tjänsten vållar genom brott. Reglerna om arbetsgivares skadeståndsansvar för arbetstagares vållande var nya när nuvarande skadeståndslag trädde ikraft 1972. De utgjorde både en kodifiering av tidigare praxis och en utvidgning av arbetsgivares ansvar enligt denna praxis. Tidigare hade arbetsgivare endast svarat för skador som anställda i ledande ställning vållat. Genom att inkludera skador vållade av samtliga arbetstagare förstärktes skyddet för de skadelidande. Skadeståndsanspråk som tidigare endast kunde riktas mot en arbetstagare i underordnad ställning kan nu istället riktas direkt mot arbetsgivaren och utsikterna att erhålla ersättning är bättre. Tanken bakom principalansvaret bottnar dels i arbetsgivarens möjlighet att organisera arbetet, och därigenom minimera riskerna, dels i arbetsgivarens möjlighet att teckna ansvarsförsäkring.³⁸ Vid så kallade abnormhandlingar, när en arbetstagare orsakar skada genom brott som dråp eller sabotage, är arbetsgivaren inte skadeståndsansvarig.³⁹

2.2.2 Föräldrars skadeståndsansvar

År 2010 infördes det skadeståndsansvar som är föremål för uppsatsen. Enligt 3 kap. 5 § SkL ska en förälder som har vårdnaden om sitt barn ersätta person- och sakskador som barnet vållat genom brott och skador på grund av att barnet kränkt någon enligt 2 kap. 3 § SkL. Ansvaret är begränsat till en femtedels prisbasbelopp per skadehändelse och begränsningen är den samma oavsett om en eller två föräldrar döms att betala.⁴⁰ Enligt förarbetena ska begränsningen göras till en skadehändelse (istället för en skada) eftersom syftet med bestämmelsen är att motverka den skadevållande handlingen. Begreppet introducerades i skadeståndslagen i samband med den aktuella bestämmelsen.⁴¹ En skadehändelse är inte samma sak som en

---

³⁸ Bengtsson och Strömbäck (2018) s. 91 f. (kommentaren till 3 kap. 1 § SkL).

³⁹ Hellner och Radetzki (2014) s. 155.

⁴⁰ Prisbasbeloppet för år 2020 är 47 300 kronor och en femtedel är således 9 460 kronor.

⁴¹ Prop. 2009/10:142 s. 34 f.

brottslig gärning. I praktiken innebär detta att en skadevållande handling som skadar flera personer kan bedömas som flera skadehändelser, medan flera skadevållande handlingar som drabbar en person kan bedömas som en skadehändelse.⁴² Lindell-Frantz beskriver att det också finns ett rums- och tidsmässigt samband när domstolarna bedömer vad en skadehändelse är.⁴³

Enligt 3 kap. 11 § SkL är det åklagaren som är skyldig att i samband med åtal förbereda och utföra målsägandes skadeståndstalan mot en förälder grundad på 3 kap. 5 § SkL.

2.3 Jämkning av skadestånd

En allmän regel om jämkning av skadestånd som är oskäligt betungande för den skadeståndsskyldige infördes några år efter att skadeståndslagen trätt ikraft. Enligt 6 kap. 2 § SkL kan ett skadestånd jämkas om det är oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsansvariges ekonomiska förhållanden. Den skadelidandes behov av skadeståndet och andra omständigheter ska dock också beaktas. Syftet med bestämmelsen är att den skadeståndsskyldige inte ska bli ekonomiskt ruinerad på grund av sin skyldighet att utge skadestånd.⁴⁴ En eventuell jämkning görs i flera steg: först ska den skadeståndsskyldiges betalningsförmåga beaktas. Enligt förarbetena ska en riktighet vara:

”... om skadeståndet skulle komma att belasta den skadeståndsskyldiges ekonomi i sådan grad att hans standard därigenom skulle komma att avsevärt understiga en genomsnittsfamiljs. Måste han för att betala skadeståndet inskränka sin och sina anhörigas livsföring väsentligt mer än vad en genomsnittsfamilj måste göra för att kunna skaffa sig något utöver det vanliga, torde skadeståndet normalt få anses oskäligt betungande”.⁴⁵

I det andra steget tas hänsyn till den skadelidandes behov av skadeståndet. Är skadeståndet exempelvis av väsentlig betydelse för den skadelidandes

---

⁴² Lindell-Frantz (2012) s. 132 f.

⁴³ Lindell-Frantz (2012) s. 134.

⁴⁴ Prop. 1975:12 s. 137.

⁴⁵ Prop. 1975:12 s. 176.

försörjning talar det emot en jämkning. Kan den skadelidande även rikta sina krav mot någon annan som ansvarar för skadan, och är i stånd att betala, ska detta dock beaktas.⁴⁶ Avslutningsvis beaktas övriga omständigheter. Enligt förarbetena kan en sådan omständighet vara graden av den ansvariges skuld, dock utesluter inte uppsåtliga brott automatiskt jämkning.⁴⁷

I 3 kap. 6 § andra stycket SkL finns en specialregel som enbart avser jämkning av föräldrars skadeståndsansvar enligt 3 kap. 5 § SkL. Denna bestämmelse tar inte sikte på föräldrarnas betalningsförmåga. Skadeståndet kan istället jämkas om ett skadeståndsansvar vore oskäligt med hänsyn till föräldrarnas relation till barnet eller om föräldern vidtagit särskilda åtgärder för att förhindra att barnet begår brott. Både 3 kap. 5 och 6 §§ SkL behandlas mer ingående i nästa kapitel.

2.4 Solidariskt ansvar och regress

Enligt 6 kap. 4 § SkL svarar två eller flera som ska ersätta samma skada solidariskt för skadeståndet, om inte skadeståndsskyldigheten begränsats. För föräldrars skadeståndsansvar enligt 3 kap. 5 § SkL gäller, som tidigare nämnts, ett begränsat ansvar på upp till en femtedels prisbasbelopp per skadehändelse. Upp till detta belopp ansvarar föräldrarna med sitt barn och med varandra, om det är två föräldrar. Den skadelidande väljer själv vem kravet på ersättning ska riktas mot och tanken bakom regeln är att underlätta för just den skadelidande.⁴⁸ De skadeståndsansvariga kan efterföljande regressvis kräva ersättning av varandra. Det finns inga regler kring regress utan detta följer av allmänna principer.⁴⁹ Solidariskt ansvar och regress aktualiseras både när det finns flera skadevällare och när någon svarar

---

⁴⁶ Prop. 1975:12 s. 177.

⁴⁷ Prop. 1975:12 s. 140 och 178.

⁴⁸ Bengtsson och Strömbäck (2018) s. 474 (kommentaren till 6 kap. 4 § SkL).

⁴⁹ Bengtsson och Strömbäck (2018) s. 166 (kommentaren till 3 kap. 5 § SkL).

oberoende av vållande.⁵⁰ När föräldrar döms att betala skadestånd enligt 3 kap. 5 § SkL kan det förvisso finnas flera skadevållare, men föräldern svarar objektivt och solidariskt endast med sitt barn (och med den andra föräldern om båda dömts att betala skadestånd). Det innebär att om tre ungdomar döms att solidariskt med varandra betala ett skadestånd på 9 000 kronor och deras föräldrar döms att betala solidariskt med sitt barn kan det i slutändan bli så att en förälder ensam krävs på hela ersättningen från den skadelidande. Att föräldrar efterföljande kan rikta regresskrav mot varandra och sina barn kan utläsas ur förarbetena.⁵¹ Det är dock oklart om föräldrar även kan rikta sådana krav mot andra skadevållare eller andra skadevållares föräldrar som också dömts att ersätta samma skada. Enligt Hellner och Radetzki pekar rättspraxis ganska entydigt på att samma typ av ansvar hos flera som svarar solidariskt ofta leder till en hälftindelning av ansvaret. Det vill säga svarar två personer på grund av culpaansvar, eller på grund av strikt ansvar, delas ansvaret lika mellan dem.⁵² Läser man däremot Åklagarmyndighetens vägledning för tolkning och hantering av regeln i 3 kap. 5 § SkL, framkommer det att myndigheten är av uppfattningen att regressrätten inte gäller utanför familjen när regeln tillämpas.⁵³ Vad som faktiskt gäller är alltså oklart.

---

⁵⁰ Hellner och Radetzki (2014) s. 227.

⁵¹ Prop. 2009/10:142 s. 46.

⁵² Hellner och Radetzki (2014) s. 236. Frågan om regressrätt berördes också i förarbetena till skadeståndslagen men departementschefen var utan en föregående utredning inte beredd att göra några uttalanden om det exempelvis skulle lämnas större utrymme för skälighetsbedömningar mellan flera skadeståndsansvariga när de svarade på olika grund. Se prop. 1972:5 s. 176.

⁵³ Åklagarmyndigheten, RättsPM 2010:6 s. 5. I en not anges även att Brottsoffermyndigheten är av samma uppfattning.

3 Föräldrars strikta skadeståndsansvar

3.1 Bakgrund

Frågan om ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar hade diskuterats vid ett flertal tillfällen innan det förslag som ligger till grund för aktuella regler presenterades 2009. Vid införandet av skadeståndslagen på 1970-talet avfärdades ett strikt ansvar för föräldrar. Lagstiftningsarbetet präglades av tanken att skador i huvudsak skulle ersättas genom försäkringar, inte skadestånd.⁵⁴ Även då skadeståndsansvaret i början av 1990-talet skärptes, genom tillägget i 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken, ansågs ett strikt ansvar omotiverat. I förarbetena ifrågasattes om en sådan reform verkligen skulle ha någon brottspreventiv effekt och ansågs dessutom stå i strid med huvudregeln om culpa som förutsättning för skadeståndsskyldighet.⁵⁵ När frågan om ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar återigen aktualiserades under regeringen Reinfeldt utreddes frågan i regeringskansliet och förslagen presenterades i promemorian Ds. 2009:42 *Ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare*. I följande avsnitt redovisas först promemorians förslag och efterföljande den kritik som framfördes mot förslaget. Avslutningsvis diskuteras regeringens lagförslag och bemötande av remissinstansernas kritik i propositionen.

---

⁵⁴ Prop. 1972:5 s.170 f.

⁵⁵ Prop. 1993/94:57 s. 13 f.

3.2 Förslaget om ett skärpt skadeståndsansvar

I den promemoria som presenterades i oktober 2009 angavs inledningsvis att minskad ungdomsbrottslighet var ett nödvändigt led för att uppnå de övergripande kriminalpolitiska målen: att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Den – i promemorians mening – höga ungdomsbrottsligheten var ett ”oroväckande tecken på framtida sociala problem för såväl de berörda ungdomarna som samhället i stort”.⁵⁶ Särskilt sådan brottslighet som kunde leda till en vanekriminell livsstil ansågs vara viktig att stävja, även om det enligt promemorian endast handlade om en liten andel ungdomar som fortsatte att begå brott efter tonåren.⁵⁷ I promemorian fanns inga konkreta uppgifter om att ungdomsbrottsligheten ökat, däremot fanns uppgifter från en nästan tjugo år gammal rapport från Brottsförebyggande rådet om att ungdomsbrottsligheten sedan mitten av 1970-talet varit på samma nivå och möjligen minskat något.⁵⁸ I samma Brå-rapport från 1990 hade arbetsgruppen förordat ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar. I promemorian står att läsa:

”Arbetsgruppen betonade att den var medveten om att den föreslagna lagändringen inte ensam kunde få någon större betydelse för att minska brottsligheten bland unga. Ändringen hade, sades det, snarare till syfte att vara en markering av den vikt som samhället borde tillskriva föräldrarnas brottsförebyggande roll”.⁵⁹

Promemorians förslag om ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar förklarades med att det fanns en koppling mellan föräldrars bristande reaktioner på exempelvis barnens skolk och snatterier, och risken för att ungdomar skulle begå brott. Föräldrarnas ansvar för att förmedla normer och värderingar skulle tydliggöras genom det skärpta skadeståndsansvaret.⁶⁰

---

⁵⁶ Ds. 2009:42 s. 11.

⁵⁷ Ds. 2009:42 s. 39 och 42.

⁵⁸ Ds. 2009:42 s. 21 med hänvisningar till BRÅ-PM 1990-1.

⁵⁹ Ds. 2009:42 s. 23.

⁶⁰ Ds. 2009:42 s. 5.

Enligt promemorian skulle lagstiftningen i sig dessutom vara ett stöd för föräldrar när de uppfostrade sina barn. Risken för att en förälder skulle bli skadeståndsskyldig kunde enligt detta resonemang vara ett bra argument för föräldern att kräva ökad insyn i sitt barns liv utanför hemmet.⁶¹ Det var dock oklart vad som egentligen avsågs med ungdomsbrottslighet och i promemorian fördes följande resonemang:

”En förhållandevis stor andel av ungdomarna begår t.ex. vid något tillfälle butiksstölder. Denna brottstyp kan alltså sägas vara ett ungdomsbrott. Däremot begår endast en liten andel av ungdomarna personrån. Trots detta brukar även personrån betecknas som ett typiskt ungdomsbrott, eftersom en stor del av de som misstänks för personrån är underåriga. Ett brott kan alltså sägas vara ett ungdomsbrott om brottet begås av en stor andel av ungdomarna (t.ex. stöld) eller om en (oproportionerligt) stor andel av dem som misstänks för brottet är ungdomar (t.ex. personrån)”.⁶²

I promemorian framgick att ett snarlikt skadeståndsansvar för föräldrar hade införts i Norge redan 1969, också i syfte att verka preventivt och för att minska den då stigande ungdomskriminaliteten.⁶³ Promemorians förslag liknade i stora delar de norska bestämmelserna, så som de beskrevs i promemorian. Det saknades dock en beskrivning av de norska erfarenheterna av reglerna. Varken norsk praxis eller en eventuell påverkan på den norska ungdomskriminaliteten diskuterades. Det konstaterades enbart att det endast fanns begränsad rättspraxis angående vårdnadshavares skadeståndsansvar.⁶⁴

I promemorian kallades det skärpta skadeståndsansvaret för principalansvar och jämfördes med det ansvar som arbetsgivare har enligt 3 kap. 1 § SkL, för skador orsakade av arbetstagare.⁶⁵ Den nya skadeståndsgrunder skulle komplettera föräldrars skadeståndsansvar på grund av bristande tillsyn, som beskrivits ovan i 2.2.2, men inte tillämpas om föräldern redan svarade på grund av eget vållande.⁶⁶ Enligt promemorians förslag skulle

---

⁶¹ Ds. 2009:42 s. 47.

⁶² Ds. 2009:42 s. 39. Märk väl, det är tal om ungdomar som misstänkts för brott, inte dömts.

⁶³ Ds. 2009:42 s. 37 f.

⁶⁴ Ds. 2009:42 s. 38.

⁶⁵ Ds. 2009:42 s. 6.

⁶⁶ Ds. 2009:42 s. 6.

skadeståndsansvaret begränsas till en femtedels prisbasbelopp för varje skadevållande brottslig gärning och i undantagsfall jämkas helt eller delvis.⁶⁷

Jämkning av föräldrars skadeståndsskyldighet skulle enligt promemorian föreslag aktualiseras när en tillämpning av reglerna skulle vara uppenbart oskälig. I promemorian konstaterades att den befintliga jämkningsregeln i 6 kap. 2 § SkL kunde ses som en säkerhetsventil mot alltför betungande betalningsskyldighet även i fråga om föräldrars skadeståndsansvar. Det tillades dock i sammanhanget att eftersom skadeståndsansvaret redan var beloppsmässigt begränsat skulle en tillämpning av den allmänna jämkningsregeln sällan aktualiseras, särskilt inte när det endast rörde sig om enstaka fall av skadeståndsskyldighet.⁶⁸ Enligt promemorian föreslag skulle den allmänna jämkningsregeln kompletteras med en särskild jämkningsregel, då det i vissa fall skulle vara orimligt att en förälder skulle betala skadestånd. Enligt den särskilda jämkningsregeln skulle för det första föräldrar som över huvud taget inte hade någon kontakt med sina barn kunna fritas från det strikta ansvaret.⁶⁹ Detta skulle enligt författningskommentaren även gälla i de fall då barnet var omhändertaget med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, och föräldrarna inte hade beslutanderätt om barnets omsorg.⁷⁰ För det andra skulle en förälder som ansträngt sig tillräckligt mycket för att förhindra att barnet begick brott också kunna få sitt skadeståndsansvar jämkat. Det betonades att de särskilda åtgärder som en förälder i det senare fallet skulle behöva vidta skulle vara mer långtgående än vad som följde av tillsynsansvaret i förädrabalkens 6 kap. 2 §.⁷¹ Avslutningsvis påpekades att den särskilda jämkningsregeln skulle tillämpas restriktivt för att reformens

---

⁶⁷ Ds. 2009:42 s. 6.

⁶⁸ Ds. 2009:42 s. 58.

⁶⁹ Ds. 2009:42 s. 58.

⁷⁰ Ds. 2009:42 s. 81.

⁷¹ Ds. 2009:42 s. 59.

preventiva effekt skulle uppnås. Kravet för jämkning skulle vara att skadeståndsskyldigheten skulle vara uppenbart oskäligen för föräldern.⁷²

I promemorian diskuterades även ansvarsförsäkringar och vilken eventuell effekt det skulle ha på reformen om föräldrar kunde försäkra sig mot det föreslagna skadeståndsansvaret. Genom en ansvarsförsäkring riskerade reformens preventiva effekt att urholkas, eftersom de föräldrar som var försäkrade endast skulle behöva betala en självrisk. En åtgärd som berördes i sammanhanget var en möjlig inskränkning av försäkringsbolagens möjlighet att erbjuda försäkringar som skulle täcka föräldrarnas skadeståndsansvar enligt den föreslagna reformen. Enligt promemorian var det dock inte så stor skillnad på en självrisk och det föreslagna skadeståndsbeloppet, att några inskränkningar i försäkringsbolagens utbud var motiverade.⁷³

3.3 Remissinstansernas kritik mot förslaget

När promemorian skickades ut på remiss blev den kritiserad på många punkter av flera olika remissinstanser. Av de 36 remissinstanser som yttrade sig avstyrkte en tredjedel förslaget om ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar, bland dem Åklagarmyndigheten, Advokatsamfundet samt flera domstolar och lärosäten. Många remissinstanser hade därtill synpunkter på en eller flera delar av förslaget. Nästan varje aspekt av reformförslaget kritiserades på något sätt.

För det första ansågs lagförslaget innehålla ett stort antal brister och oklarheter och flera remissinstanser efterfrågade forskningsstöd för de

---

⁷² Ds. 2009:42 s. 59.

⁷³ Ds. 2009:42 s. 61 ff. Enligt promemorian utgick självrisk med 1 500 kr och det föreslagna skadeståndsbeloppet uppgick vid tiden högst till ca 8 500 kr.

antaganden som gjordes i promemorian.⁷⁴ Lunds universitet ansåg att ett avsteg från en viktig huvudregel inom svensk skadeståndsrätt borde vara bättre underbyggt, medan Uppsala universitet kritiserade förslaget just för att det skulle innebära ett avsteg från den grundläggande vållandeprincipen i svensk skadeståndsrätt. Uppsala universitet menade att det skärpta skadeståndsansvaret i realiteten skulle utgöra en fast straffrättslig bot för någon som inte begått ett brott.⁷⁵ Flera av remissinstanserna ifrågasatte dessutom om de föreslagna reglerna verkligen skulle bidra till en minskning av ungdomsbrottsligheten.⁷⁶ Många påpekade också att det i promemorian saknades uppgifter om hur den norska lagstiftningen fallit ut i praktiken och vilken effekt den haft på ungdomsbrottsligheten.⁷⁷

Såväl Justitiekanslern som Åklagarmyndigheten pekade på att skadeståndsansvaret skulle innebära en betydande ekonomisk belastning för föräldrar och familjer med svag ekonomi, och framstå som ett tomt hot för dem som helt saknade betalningsförmåga. För föräldrar med inkomster men med små marginaler – bland dem många ensamstående föräldrar – skulle ett skadestånd däremot bli mycket kännbart.⁷⁸ Några remissinstanser föreslog att det solidariska ansvaret skulle fastställas utifrån föräldrarnas betalningsförmåga. Detta för att skadeståndsansvaret inte skulle innebära en allt för stor påfrestning på ekonomiskt svaga föräldrars ekonomi.⁷⁹ Kronofogdemyndigheten tillstyrkte förslaget om ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar, men betonade samtidigt vikten av jämningsmöjligheter när skadeståndsansvaret skulle bli uppenbart oskäligt för en förälder. Myndigheten förutsatte att det i många fall skulle röra sig om familjer med svag ekonomi och poängterade att även en femtedels prisbasbelopp kunde vara en närmast oöverstiglig summa för vissa. För det

---

⁷⁴ Se exempelvis Malmö tingsrätts remissvar s. 1 och Socialstyrelsens remissvar s. 1.

⁷⁵ Lunds universitets remissvar s. 1 och Uppsala universitets remissvar s. 1.

⁷⁶ Se t.ex. Justitiekanslerns remissvar s. 1, Åklagarmyndighetens remissvar s. 1 f. och Uppsala universitets remissvar s. 1.

⁷⁷ Se t.ex. Nacka tingsrätts remissvar s. 2, Ungdomsstyrelsens remissvar s. 2 och Högskolan i Jönköpings remissvar s. 3.

⁷⁸ Justitiekanslerns remissvar s. 1 f. och Åklagarmyndighetens remissvar s. 4

⁷⁹ Ungdomsstyrelsens remissvar s. 1.

fall en förälder till exempel hade skuldsanering skulle en skadeståndsdom riskera att skuldsaneringen havererade.⁸⁰ Malmö tingsrätt menade också att det i promemorian var oklart om jämningsreglerna alltid skulle prövas, eller endast när en förälder gjorde en invändning om jämkning, och Socialstyrelsen var kritisk mot att den nya jämningsregeln enligt förslaget skulle tillämpas restriktivt. Myndigheten ansåg att hänsyn borde tas till hela familjens sociala situation när regeln tillämpades.⁸¹

Ytterligare en problematisk aspekt som Åklagarmyndigheten lyfte fram var det faktum att många föräldrar dittills bidragit i arbetet med att få barn som blivit dömda för brott på rätt väg. Som parter i ett brottmål skulle föräldrarna antagligen bli mindre benägna att bidra på samma sätt. Det skulle dessutom vara i föräldrarnas intresse både att bagatellisera barnets lagöverträdelse, och i värsta fall ge barnet falskt alibi för att själva undgå ansvar.⁸² Flera remissinstanser uppmärksammade även att promemorians förslag inte innehöll tillräckligt tydliga klargöranden om hur regressrätten var tänkt att fungera mellan föräldrar och barn samt föräldrarna sinsemellan. De hänvisningar till skadeståndslagens förarbeten som fanns i promemorian rörde enbart principer om regress mellan flera culpaansvariga.⁸³ I sammanhanget framförde Åklagarmyndigheten även åsikten att en regressfordran i realiteten sällan skulle göras gällande mot ett barn, varför effekten av föräldrarnas skadeståndsansvar i praktiken blev ett reducerat ansvar för barnet.⁸⁴

Förutom att ifrågasätta lagförslaget om ett strikt ansvar för föräldrar vände sig flera remissinstanser mot användandet av begreppet principalansvar. Luleå tingsrätt menade att en sådan beteckning vore olycklig då begreppet principalansvar redan hade en specifik juridisk innebörd i skadeståndslagens bestämmelser som avsåg arbetsgivarens principalansvar. Promemorians

---

⁸⁰ Kronofogdemyndighetens remissvar s. 2 f.

⁸¹ Malmö tingsrätts remissvar s. 2 och Socialstyrelsens remissvar s. 3.

⁸² Åklagarmyndighetens remissvar s. 3.

⁸³ Svea hovrätts remissvar s. 1 f. med hänvisningar och Malmö tingsrätts remissvar s. 3.

⁸⁴ Åklagarmyndighetens remissvar s. 4.

förslag rörde en helt ny ansvarsgrund som markant skiljde sig från arbetsgivarens ansvar.⁸⁵ Även Lunds universitet menade att promemorians jämförelser med arbetsgivares principalansvar var helt fel då arbetsgivarens makt över arbetstagaren inte kunde jämföras med föräldrarnas makt över barnet, och det var inte heller önskvärt att föräldrarna hade en sådan makt. Universitetet pekade också på att skador orsakade av arbetstagare genom brott vanligen skulle ersättas av arbetstagaren själv enligt bestämmelsen i 4 kap. 1 § SkL. Enligt promemorians förslag skulle föräldrarnas ansvar däremot utökas just vid brott.⁸⁶

Avslutningsvis underströk både Sveriges Försäkringsförbund och Försäkringsjuridiska föreningen att det var upp till försäkringsbolagen själva att bestämma vilka risker de ville försäkra.⁸⁷ Försäkringsförbundet framförde även en önskan om att den eventuella reformen skulle träda ikraft ett år efter att lagförslaget röstats igenom. Detta för att försäkringsbolagen vid behov skulle få tid att justera sina försäkringsvillkor.⁸⁸

3.4 Regeringens lagförslag

När regeringen presenterade sitt lagförslag var det i stora delar oförändrat från de förslag som lämnats i promemorian. En väsentlig skillnad var dock att det föreslagna skadeståndsansvaret endast skulle gälla föräldrar som hade vårdanden om sina barn, inte särskilt förordnade vårdnadshavare. Detta motiverades med att det skulle bli svårare att rekrytera personer som skulle vara villiga att ta på sig uppdrag som särskilt förordnade vårdnadshavare om de riskerade att bli skadeståndsansvariga, samt att dessa vårdnadshavare inte nödvändigtvis hade hand om barnets faktiska omsorg.⁸⁹ En annan skillnad i

---

⁸⁵ Luleå tingsrätts remissvar s. 1 f.

⁸⁶ Lunds universitets remissvar s. 4.

⁸⁷ Sveriges Försäkringsförbunds remissvar s. 1 och Försäkringsjuridiska föreningens remissvar s. 3.

⁸⁸ Sveriges Försäkringsförbunds remissvar s. 1.

⁸⁹ Prop. 2009/10:142 s. 29.

propositionen var att skadeståndsansvaret för föräldrar skulle kopplas till en skadehändelse, och inte som det föreslagits i promemorian till en skadevållande brottslig gärning.⁹⁰ I brist på en bättre term menade regeringen att begreppet principalansvar skulle användas för att benämna det skärpta skadeståndsansvaret för föräldrar.⁹¹

Inget nytt empiriskt underlag tillfördes propositionen utan regeringen motiverade reformen i huvudsak med samma argument som använts i promemorian. Regeringen framhöll att arbetet mot ungdomsbrottsligheten bedrevs på bred front genom flera olika insatser både i skolan och i den kommunala socialtjänsten. Det fanns enligt regeringen dock starka skäl att tydliggöra just föräldrarnas ansvar för sina barn genom det skärpta skadeståndsansvaret. Återigen upprepades argumentet att en av orsakerna till ungdomsbrottslighet var bristande föräldrareaktioner, och även om regeringen medgav att det inte var säkert att skadeståndsansvaret skulle påverka föräldrarnas agerande, så talade ”politiska och mer allmänna överväganden” för att ett skärpt ansvar borde kunna bidra till tydligare reaktioner och ökat engagemang från föräldrarna.⁹² Regeringen menade vidare att kostnaderna för skadorna som ungdomarna orsakade kunde bäras av den skadelidande, den skadevållande, samt av staten, kommunerna, försäkringsbolagen eller någon annan. Det var enligt regeringen rimligt att föräldrarna skulle bära en del av det ekonomiska ansvaret.

Remissinstansernas kritik mot att föräldrar utan betalningsförmåga riskerade att dömas skadeståndsansvariga bemöttes med resonemanget att reformen inte innebar att ekonomiskt svaga familjer skulle åläggas fler krav än tidigare. Regeringen menade att ungdomarna som begått brottet och orsakat skadan ju redan var skadeståndsskyldiga, kostnaden belastade så att säga redan familjen, enda skillnaden var att även föräldrarna nu skulle bli skyldiga att betala en del av kostnaden.⁹³

---

⁹⁰ Prop. 2009/10:142 s. 34. Jfr Ds. 2009:42 s. 55 f. Begreppet förklaras i avsnitt 2.2.2.

⁹¹ Prop. 2009/10:142 s. 28.

⁹² Prop. 2009/10:142 s. 24 f.

⁹³ Prop. 2009/10:142 s. 25.

Angående möjligheterna till jämkning av allt för betungande skadeståndsansvar enligt den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2 § SkL förtydligade regeringen:

”Denna jämkningsregel kan ses som en säkerhetsventil mot alltför betungande betalningsskyldighet även vid ett sådant skärpt skadeståndsansvar som föreslås i denna proposition. Skulle det till exempel vara fråga om att en vårdnadshavare under en kortare tid ställs inför omfattande skadeståndskrav på grund av att barnet har begått en serie brott, torde det i många fall finnas utrymme för jämkning. Om det är fråga om vårdnadshavare med mycket låga inkomster, till exempel i form av ekonomiskt bistånd eller en ensamstående vårdnadshavare med låg förvärvsinkomst, torde skadeståndet kunna jämkas även när det inte är fråga om omfattande skadeståndskrav. Vid bedömning av jämkningsfrågan bör även övriga omständigheter kunna beaktas, t.ex. om det funnits möjlighet för vårdnadshavaren att teckna en ansvarsförsäkring som täcker principalansvaret. Regeringens bedömning är mot denna bakgrund att den allmänna jämkningsregeln kan tillämpas i syfte att förhindra alltför betungande betalningsskyldighet för vårdnadshavaren.”⁹⁴

Avseende regress mellan flera skadeståndsskyldiga hänvisade regeringen till allmänna principer och menade att fördelningen mellan flera som svarade strikt borde ske efter skälighet. Regeringen var inte villig att föreslå några regressregler som endast skulle gälla för föräldrars strikta skadeståndsansvar.⁹⁵

I utskottsbetänkandet föreslogs att riksdagen skulle anta regeringens lagförslag. Utskottsledamöterna från oppositionen – Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet – reserverade sig dock mot förslaget.⁹⁶ Under debatten i riksdagen framkom också tydliga ideologiska skillnader mellan allianspartierna och oppositionen. Både i synen på regeringens problemformulering i propositionen, och de föreslagna lösningarna för att minska ungdomsbrottsligheten.⁹⁷ Lagförslaget röstades igenom i riksdagen och reglerna om föräldrars strikta skadeståndsansvar trädde ikraft drygt tre månader senare, den 1 september 2010.⁹⁸

---

⁹⁴ Prop. 2009/10:142 s. 36 f.

⁹⁵ Prop. 2009/10:142 s. 32.

⁹⁶ Bet. 2009/10:CU23 s. 1 och 12 f.

⁹⁷ Riksdagens protokoll 2009/10:126 s. 45–61.

⁹⁸ Rskr. 2009/10:296.

Försäkringsförbundets önskan om minst ett års tid mellan beslut och ikraftträdande av de nya reglerna hörsammades inte av regeringen. Enligt Lindell-Frantz gjorde försäkringsbolagen inga omedelbara ändringar i sina villkor. Drygt ett år efter ikraftträdandet tycktes ändå de flesta bolag – om inte alla – ha undantagit det nya skadeståndsansvaret för föräldrar från de ansvarsförsäkringar som normalt ingår i en hemförsäkring.⁹⁹ Jag har också granskat villkoren för ansvarsförsäkringen i flera olika hemförsäkringar men inte kunnat hitta något bolag som inte undantar föräldrars skadeståndsansvar enligt 3 kap. 5 § SkL.¹⁰⁰ Lindell-Frantz menade i sin uppsats att försäkringsbolagens ovilja att försäkra föräldrarnas ansvar kunde bero på att bolagen då indirekt skulle bli ersättningsskyldiga för skadestånd som var kopplade till uppsåtliga och kriminaliserade gärningar.¹⁰¹

---

⁹⁹ Lindell-Frantz (2012) s. 163.

¹⁰⁰ Se till exempel Trygg Hansa *Boendeförsäkring* och Folksam *Hem och Villa*.

¹⁰¹ Lindell-Frantz (2012) s. 164. Märk väl att bolagen hade kunnat försäkra föräldrarnas ansvar om de velat, utan att det skulle stå i strid med 4 kap. 5 § försäkringsavtalslagen (2005:104).

4 Tillämpning av reglerna

I detta avsnitt behandlas och undersöks tillämpningen av reglerna om föräldrars skadeståndsansvar. Upplägget är kronologiskt, först behandlas Högsta domstolens avgörande i NJA 2015 s. 482, därefter diskuteras Brås rapport och utvärdering av reformen som redovisades i december 2017. Avslutningsvis presenteras min empiriska undersökning, baserad på tingsrättsavgöranden från 2018.

4.1 NJA 2015 s. 482 – Instagrammålet

Frågan om jämkning av en förälders skadeståndsansvar enligt 3 kap. 5 § SkL har hittills endast prövats en gång i Högsta domstolen. I NJA 2015 s. 482, det så kallade Instagrammålet, prövade HD frågan om det fanns skäl för jämkning av en mammas skadestånd till 15 målsägande. Bakgrunden – som den kan utläsas ur domsluten – var följande: två vid tiden 15- respektive 16-åriga flickor delade under ett par dagar en stor mängd kränkande foton och kommentarer om andra ungdomar via ett offentligt konto på det sociala nätverket Instagram.¹⁰² Båda flickorna dömdes för grovt förtal och att solidariskt med varandra betala skadestånd om 15 000 kronor för kränkning till sammanlagt 38 målsägande. De båda flickornas mammor dömdes att solidariskt med sina döttrar betala 8 800 kronor till var och en av de 38 målsägandena. Totalsumman för varje mamma uppgick till 334 400 kronor plus ränta. Tingsrätten ansåg inte att det fanns skäl att jämka skadeståndsansvaret för någon av mammorna. Varken det faktum att den yngre flickan vid tiden för brotten bodde hos sin pappa, eller de åtgärder som mamman vidtagit för att hennes dotter inte skulle begå brott, utgjorde tillräckliga skäl att jämka skadeståndet. Den yngre flickan och hennes mamma överklagade till hovrätten, där endast mamman beviljades

---

¹⁰² Andersson (2017) s. 777. Enligt Andersson rörde det sig om hundratals potentiella brottsoffer.

prövningstillstånd i frågan om jämkning av skadeståndsansvaret. När målet prövades i hovrätten återstod 18 av 38 målsägande, de övriga hade mamman träffat förlikning med. Mamman, som var ensam vårdnadshavare, yrkade i första hand att det var uppenbart oskäligt att ålägga henne skadeståndsskyldighet då hon haft begränsad kontakt med dottern efter att dottern flyttat till sin pappa. Mamman hade därmed varit förhindrad att utöva tillsyn över dottern och kunde inte förhindra henne att begå brott. Mamman anförde också att hon dessutom vidtagit särskilda åtgärder när hon försökt få hem dottern från pappan och sökt hjälp hos både polis och socialtjänst. I andra hand yrkade mamman att skadeståndet var oskäligt betungande och skulle jämkas med hänsyn till hennes ekonomiska förhållanden. Hon hade en årsinkomst på 96 000 kronor och försörjde sina tre underåriga barn. Hovrätten fann att de åtgärder mamman vidtagit inte var tillräckliga för att jämka skadeståndet med stöd av 3 kap. 6 § SkL. Hovrätten noterade att den allmänna jämningsregeln i 6 kap. 2 § SkL enligt doktrinen endast var en sista utväg för domstolarna ”när tillämpning av övriga skadeståndsregler leder till så orimliga konsekvenser att de avgjort inte kan accepteras”.¹⁰³ Domstolen konstaterade också att det saknades vägledande avgöranden från HD om hur den allmänna jämningsregeln skulle tillämpas i fråga om föräldrars strikta skadeståndsansvar. Mot bakgrund av det utdömda skadeståndets storlek och målsägandes behov av skadestånd ansåg hovrätten inte att det fanns tillräckliga skäl att jämka mammans skadestånd.¹⁰⁴

I HD återstod 15 målsägande och frågan var om det fanns skäl att jämka mammans skadeståndsskyldighet. Till att börja med redogjorde HD för den rättsliga regleringen och jämkning enligt 3 kap. 6 § andra stycket SkL. Domstolen konstaterade först att det strikta ansvaret även omfattade en förälder som i alla avseenden uppfyllt sina förpliktelser som vårdnadshavare. Jämkning kunde dock aktualiseras när ett

---

¹⁰³ NJA 2015 s. 482. Se hovrättens domskäl på s. 486 med hänvisning till Bengtsson och Strömbäck.

¹⁰⁴ NJA 2015 s. 482. Se hovrättens domskäl på s. 486 f.

skadeståndsansvar skulle framstå som orimligt.¹⁰⁵ Domstolen framhöll att sådana omständigheter enligt förarbetena antingen kunde vara kopplade till föräldrarnas relation till barnet, eller till de särskilda åtgärder en förälder vidtagit för att förhindra att barnet skulle begå brott.¹⁰⁶ Andersson kallar omständigheterna för *relationsfallet* och *åtgärdsfallet*.¹⁰⁷ HD menade att en jämkning i relationsfallet borde kunna komma i fråga när barnet var omhändertaget enligt socialrättslig lagstiftning. I åtgärdsfallet skulle föräldrarnas ansträngningar bedömas som särskilt långtgående för att jämkning skulle ske.¹⁰⁸ HD framhöll också att bestämmelsen i 3 kap. 6 § andra stycket SkL inte lämnade något utrymme för jämkning på andra grunder än de nyss nämnda, samt att regeln enligt förarbetena skulle tillämpas restriktivt.¹⁰⁹ Vad gäller jämkning enligt den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2 § SkL menade HD att lagstiftningen (om föräldrars strikta skadeståndsansvar) byggde på tanken att denna jämkningsregel skulle kunna tillämpas som en säkerhetsventil, exempelvis när en förälders skadeståndsskyldighet avsåg flera skadehändelser. Domstolen påtalade i sammanhanget att ett av intressena som dock skulle vägas emot en jämkning enligt 6 kap. 2 § SkL var den skadelidandes behov av skadestånd.¹¹⁰

Efter redogörelsen av rättsläget övergick domstolen till omständigheterna i det aktuella fallet. Utöver vad som varit känt tidigare framkom även att pappan hotat mamman med kniv då hon försökt få hem dottern. Dagen efter hade mamman sökt hjälp hos socialtjänsten för att få hem dottern men myndigheten ansåg inte att det fanns någon grund för tvångsomhändertagande, bland annat med hänsyn till dotterns ålder. Dottern bodde kvar hos pappan i två månader. HD påpekade att denna omständighet dock inte påverkade den tillsynsplikt som ingick i mammans vårdnadsansvar.

---

¹⁰⁵ NJA 2015 s. 482 HD:s domskäl punkt 9.

¹⁰⁶ NJA 2015 s. 482 HD:s domskäl punkt 10 och 12.

¹⁰⁷ Andersson (2017) s. 782.

¹⁰⁸ NJA 2015 s. 482 HD:s domskäl punkt 10 och 12.

¹⁰⁹ NJA 2015 s. 482 HD:s domskäl punkt 13.

¹¹⁰ NJA 2015 s. 482 HD:s domskäl punkt 15.

De åtgärder som mamman vidtagit låg enligt domstolen också inom ramen för mammans tillsynsplikt och var inte särskilt långtgående. HD fann således att det varken fanns grund att jämka skadeståndet med hänsyn till relationsfallet eller åtgärdsfallet.¹¹¹ Avslutningsvis menade domstolen att det inte fanns någon närmare utredning kring mammans ekonomiska förhållanden. Detta trots att det i förslaget till dom framgick att saken hade utretts och att mammans årsinkomst uppgått till cirka 182 000 kronor samma år som hon av tingsrätten dömdes att betala skadestånd.¹¹² HD beaktade de skadelidandes behov av skadestånd och de målsägande ansågs ha ett påtagligt intresse av skadeståndet. Någon jämkning kunde därför inte heller göras med stöd av den allmänna jämningsregeln i 6 kap. 2 § SkL utan hovrättens domslut fastställdes.¹¹³

Håkan Andersson skröder inte orden när han kommenterar Högsta domstolens avgörande i den avslutande delen i trilogin *Skadeståndsrättsliga utvecklingslinjer*.¹¹⁴ Den här uppsatsens inledande citat är hämtat från det aktuella avsnittet. Andersson är genuint upprörd och kritisk både mot lagstiftningen och lagstiftningsarbetet och mot HD:s avgörande. Andersson menar att HD hade kunnat tolka paragraferna lite mer kreativt och att domstolen kunde haft en ambition till vidareutveckling för att åstadkomma en annan utgång. Samtidigt pekar Andersson på att förarbetenas direktiv och exempel, och inte minst det faktum att det var helt nya förarbeten, talar emot att domstolen skulle kunna ha kommit till ett annat slut.¹¹⁵ Andersson menar att domen helt enkelt är resultatet av ett uselt lagstiftningsarbete och hoppas att mammans öde ger lagstiftaren en ”akut varnande tanke” att snarast ändra eller avskaffa det strikta skadeståndsansvaret för föräldrar.¹¹⁶

---

¹¹¹ NJA 2015 s. 482 HD:s domskäl punkt 19–21.

¹¹² NJA 2015 s. 482 se HD:s domskäl punkt 22, jfr förslaget till dom punkt 21.

¹¹³ NJA 2015 s. 482 HD:s domskäl punkt 22–23. Det ska också påpekas att det vid tiden för avgörandet inte var möjligt att ansöka om brottsskadeersättning för en kränkning orsakad genom grovt förtal. Sedan den 3 januari 2018 omfattas även denna typ av kränkningar.

¹¹⁴ Andersson (2017) s. 775–785.

¹¹⁵ Andersson (2017) s. 776 f.

¹¹⁶ Andersson (2017) s. 776 och s. 785.

4.2 Brås utvärdering av reformen

Drygt fem år efter att reglerna om föräldrars strikta skadeståndsansvar i 3 kap. 5 § SkL trädde ikraft fick Brå i uppdrag av regeringen att utvärdera reformen. Skälen för regeringens beslut om en utvärdering var dels ett uttalande i propositionen om att det var naturligt att göra en uppföljning av reformen med tiden – som svar på den kritik som remissinstanserna riktat mot förslaget, dels skrivelser och rapporter från Brå respektive Brotts- offermyndigheten som lyfte behovet av en utvärdering av reformen. Båda myndigheterna hade sett och uppmärksammat olika effekter av reformen som motverkade dess ursprungliga syfte.¹¹⁷ Brå fick därför i uppdrag att belysa bland annat: i vilken omfattning föräldrar dömts att betala skadestånd, hur deras betalningsförmåga sett ut och vilka konsekvenser skadeståndsansvaret fått för familjerna, hur skadeståndsansvaret påverkat föräldrarnas engagemang i brottmålsprocessen samt reformens inverkan på brottsoffrens möjligheter att få ersättning. Brå skulle även bedöma om reformen haft någon påverkan på ungdomsbrottsligheten.¹¹⁸

I december 2017 redovisade Brå sin utvärdering i rapporten *Föräldrars skadeståndsansvar för barnens brott – En utvärdering av 2010 års reform*. Brå hade använt olika metoder för att samla in sitt underlag. En stor del av informationen hade samlats in genom intervjuer med olika yrkesverksamma personer såsom domare, åklagare, advokater, poliser och socialsekreterare, samt genom intervjuer med föräldrar som hade dömts att betala skadestånd. Sammanlagt ingick intervjuer med 36 personer i Brås analys.¹¹⁹ I materialet ingick också svar på en webbenkät från 250 domare och åklagare, blanketter med information om 144 mål i vilka en ungdom dömts, samt statistik från bland annat Kronofogdemyndigheten och Domstolsverket.¹²⁰

---

¹¹⁷ Regeringsbeslut Ju2013/06695/L2 se s. 1–2 med hänvisningar.

¹¹⁸ Regeringsbeslut Ju2013/06695/L2 s. 2.

¹¹⁹ Brå (2017) s. 96 f.

¹²⁰ Brå (2017) s. 98 ff.

För att undersöka i vilken omfattning föräldrar dömts att betala skadestånd med tillämpning av 3 kap. 5 § SkL skickade Brå ut blanketter till tingsrätterna. Blanketterna fylldes i av domare som dömt i ungdomsmål och de blanketter som skickades tillbaka till Brå avsåg 144 tingsrättsavgöranden under en period på tre veckor i augusti–september 2017. Bland de 144 målen fanns 45 skadeståndsdomar mot en eller flera föräldrar.¹²¹ I tre av fallen hade föräldrarnas skadestånd jämkats till noll kronor. I två tredjedelar av de övriga fallen hade båda föräldrarna till en ungdom dömts att betala skadestånd. Av de föräldrar som ensamma dömts att betala var 13 mammor och en pappa.¹²² Brå påpekade att materialet var mycket begränsat, men om materialet hade varit representativt för alla mål under ett år skulle drygt 1 200 ungdomars föräldrar dömas att betala skadestånd solidariskt med sina barn. Med två föräldrar som dömdes i två tredjedelar av fallen skulle det bli 2 000 föräldrar på ett år.¹²³

Den främsta orsaken till att inte fler föräldrar dömdes var enligt Brås undersökning problem med delgivning. Skadeståndsanspråken från målsägandena kom helt enkelt in väldigt nära inpå huvudförhandlingen, och ibland under den.¹²⁴ Vid sena anspråk försökte domstolen i vissa fall förmå målsägande att återkalla sitt skadeståndsanspråk mot föräldrarna, och i andra fall avskiljdes anspråken från brottmålet för att senare avgöras i ett tvistemål.¹²⁵ I båda situationerna riskerade målsägandes rätt till ersättning att påverkas. Enligt vad som framkom i Brås intervjuer orkade många målsägande inte gå vidare med tvistemålet.¹²⁶

---

¹²¹ Brå (2017) s. 29 f. och s. 98. Jag har inkluderat de 42 fall som Brå redovisar, där någon av föräldrarna dömts att solidariskt med barnet betala skadestånd, samt de 3 fall där kravet mot föräldrarna enligt rapporten jämkats till noll kronor.

¹²² Brå (2017) s. 30 f.

¹²³ Brå (2017) s. 31.

¹²⁴ Brå (2017) s. 32 f. Se också 32 kap. 1 § rättegångsbalken: Föräldrarna – i det här fallet – ska få skäligt rådrum att förbereda och infinna sig till huvudförhandlingen.

¹²⁵ Brå (2017) s. 34.

¹²⁶ Brå (2017) s. 34 f. När ungdomen som dömts att betala skadestånd saknar betalningsmöjlighet kan målsäganden söka brottsskadeersättning hos Brottsoffermyndigheten. Om det inte riktats något anspråk mot föräldrarna kan ersättningen sättas ned eller utebli helt. Se 10 § första stycket brottsskadelagen (2014:322).

Enligt den statistik från Kronofogdemyndigheten som redovisades i Brå-rapporten varierade storleken på skadestånden som föräldrarna dömdes att betala från drygt 400 kronor till 8 860 kronor. Det genomsnittliga beloppet var drygt 6 000 kronor.¹²⁷ De flesta föräldrar betalade de utdömda skadestånden. Enligt Brås undersökning var det vanligaste att föräldrar med betalningsförmåga betalade både sin och ungdomens del av skadeståndet. På grund av bristfällig information betalade vissa föräldrar felaktigt till och med skadestånd som medgärningspersoner och deras föräldrar dömts att betala.¹²⁸ En studie av kronofogdeärenden visade att föräldrarnas skuld till målsäganden förblev obetald i 15 procent av ärendena. En stor majoritet av dessa föräldrar hade sedan tidigare skulder hos Kronofogden och ensamstående mammor var överrepresenterade bland dem som inte betalade skulden.¹²⁹ Föräldrarnas skadeståndsskyldighet hade flera negativa konsekvenser för ekonomiskt utsatta familjer. Den ekonomiska bördan av ett skadestånd drabbade hela familjen, den riskerade att framkalla negativa uppfostringsstrategier och ledde i vissa fall till att föräldrar tog privata lån av rädsla för att få en betalningsanmärkning.¹³⁰ I 3 av de 45 fall som Brå granskade närmare jämkades föräldrarnas skadestånd till noll kronor.¹³¹

När det gällde brottsoffrens möjligheter att få skadestånd eller brottsskadeersättning hittade Brå inget som talade för att reformen haft någon positiv effekt.¹³² Kronofogdemyndigheten hade förvisso sett tecken på att minderårigas skadestånd betalades i högre utsträckning än innan reformen, men andelen skadestånd som ledde till ansökan om brottsskadeersättning hade inte minskat, och i flera fall där brottsoffret inte yrkat på skadestånd från föräldrarna hade ansökan om brottsskadeersättning avslagits på denna grund.¹³³ Brå hittade inte heller något som pekade på att reformen hade ökat

---

¹²⁷ Brå (2017) s. 41. Beräkning baserad på 439 ärenden hos Kronofogdemyndigheten där målsägande bett myndigheten om hjälp med att driva in föräldrarnas del av skadeståndet. En skadeståndsdom utgör en sådan exekutionstitel som avses i 3 kap. 1 § utsökningsbalken.

¹²⁸ Brå (2017) s. 40 f. och 44.

¹²⁹ Brå (2017) s. 40 f.

¹³⁰ Brå (2017) s. 57 ff.

¹³¹ Brå (2017) s. 30.

¹³² Brå (2017) s. 8.

¹³³ Brå (2017) s. 46 f.

föräldrarnas engagemang i brottmålsprocessen. Det fanns snarare tecken på det motsatta eftersom en del föräldrar uteblev från huvudförhandlingen för att undgå skadeståndsansvar. Domare som intervjuats i en tidigare undersökning menade att de föräldrar som faktiskt engagerade sig och närvarade straffades genom att få skadeståndsanspråk riktade mot sig. En annan effekt av reglerna som både poliser, domare och åklagare vittnade om var att föräldrar ibland pressade barnet att ljuga eller undanhålla information för att själva undgå skadeståndsansvar.¹³⁴ Avslutningsvis granskade Brå reformens effekt på ungdomsbrottsligheten, det huvudsakliga syftet med reformen var ju att ungdomsbrottsligheten skulle minska. I rapporten konstaterades bland annat att en förutsättning för att reformen skulle haft någon preventiv effekt var att åtminstone föräldrarna kände till att reglerna fanns. Föräldrarna skulle därtill ha lyckats förmå sina barn att inte begå brott. Brå kunde inte visa att reformen haft någon effekt på ungdomsbrottsligheten.¹³⁵

Majoriteten av de som jobbade inom rättsväsendet, och som antingen intervjuats av Brå eller besvarat enkäten, hade negativa åsikter om reformen. Åsikterna grundades i huvudsak på de negativa effekter som reglerna förde med sig: förtroende och relationer mellan barn och föräldrar påverkades negativt och reformen drabbade redan ekonomiskt och socialt utsatta. Reglerna medförde dessutom praktiska problem i rättsprocessen och syftet att minska ungdomsbrottslighet uppnåddes inte.¹³⁶ I rapporten fanns dock även positiva åsikter från rättsväsendet, som i huvudsak grundade sig på ideologiska skäl. En del av de tillfrågade domarna och åklagarna sympatiserade med den politiska tanken bakom reformen. De som var positivt inställda tyckte att föräldraansvaret poängterades genom reglerna, att det var en principfråga och att reformen hypotetiskt kunde öka föräldrarnas engagemang och i förlängningen att barns brottslighet skulle minska.¹³⁷

---

¹³⁴ Brå (2017) s. 52.

¹³⁵ Brå (2017) s. 10 f. och s. 71.

¹³⁶ Brå (2017) s. 76 ff.

¹³⁷ Brå (2017) s. 77. I Brås enkät var mer än var tredje domare och nästan hälften av åklagarna positivt inställda till reformen.

Brå föreslog i första hand att reglerna om föräldrars solidariska skadeståndsansvar skulle slopas. I andra hand föreslogs att regleringen skulle justeras så att risken för negativa konsekvenser för ekonomiskt utsatta familjer skulle minska, att föräldrarnas rättssäkerhet skulle öka och att målsägandes möjlighet att dra nytta av reformen skulle öka. Brå menade också att möjligheterna till uppföljning av hur systemet fungerade behövde förbättras.¹³⁸

4.3 Den empiriska undersökningen

För att besvara de empiriska frågeställningarna har jag granskat en större mängd tingsrättsavgöranden. Jag kommer i detta avsnitt först redogöra för min metod och mitt urval och efterföljande presentera relevanta resultat.

Följande empiriska frågeställningar ska besvaras:

- Hur många föräldrar blir solidariskt skadeståndsansvariga med sina barn och hur ser könsfördelningen bland dessa föräldrar ut?
- Hur stora summor åläggs föräldrarna att betala?
- I vilken utsträckning förekommer jämkning och på vilken grund?
- Vid vilka typer av brott blir föräldrarna ansvariga?

4.3.1 Metod och urval

För att besvara frågorna ovan har jag granskat tingsrättsavgöranden från 2018. Jag har valt att granska tingsrättsavgöranden för att få en så bred och rättvisande bild som möjligt av hur reglerna om föräldrars skadestånd tillämpas.¹³⁹ För att hitta avgöranden har jag sökt i Infotorgs rättsbank.

---

¹³⁸ Brå (2017) s. 11.

¹³⁹ För det fall en tingsrättsdom överklagas kan man argumentera för att hovrättens avgörande ger en ännu mer rättvis bild. Utifrån uppgifterna i Brås utvärdering av reformen och Lindell-Frantz tidigare undersökning gör jag dock antagandet att merparten av de aktuella målen inte överklagas eller prövas i hovrätterna. En sökning på hovrättsavgöranden enligt samma parametrar som jag använt för att få fram tingsrättsavgöranden stödjer detta antagande. En granskning av hovrättsdomar hade således riskerat att sälla bort avgöranden på ett sådant sätt att materialet inte var representativt för de föräldrar som faktiskt döms att betala skadestånd. Att följa upp varje enskilt fall från tingsrätten hade varit intressant men låter sig inte göras inom ramen för den här uppsatsen.

Med hjälp av sökorden *vårdnadshavare* och *solidariskt* har jag under tidsperioden 2018-01-01 till 2018-12-31 fått träff på 956 brottmål och 8 tvistemål från tingsrätterna. Efter genomgång av dessa och gallring av irrelevanta avgöranden har jag hittat totalt 708 domar (707 brottmål och ett tvistemål) i vilka frågan om en förälders solidariska skadeståndsansvar enligt 3 kap. 5 § SkL har prövats. Då det i många fall rört sig om flera tilltalade har också frågan om föräldrars ansvar många gånger prövats mer än en gång. Frågan om en eller flera föräldrars skadeståndsansvar har prövats drygt 900 gånger i de 708 domarna. En närmare granskning av ett så omfattande material ryms inte inom ramen för den här uppsatsen. Jag har därför avgränsat materialet ytterligare till att avse domar från 2018-01-01 till 2018-04-30. Denna avgränsning har resulterat i totalt 241 tingsrättsdomar. I dessa domar har frågan om solidariskt skadeståndsansvar för en dömd ungdoms förälder prövats 308 gånger. Det är således dessa 308 skadeståndsdomar mot en eller två föräldrar som utgör materialet i min empiriska undersökning. Jag bedömer att det är tillräckligt med underlag för att jag ska kunna besvara mina frågeställningar och senare diskutera eventuella behov av förändringar av reglerna.¹⁴⁰

Några ord om olika uppgifter som presenteras nedan: kön på föräldrar och dömda ungdomar avser juridiskt kön som kan utläsas utifrån angivna personnummer i domarna.¹⁴¹ I merparten av domarna anges relevanta uppgifter om föräldrarna tydligt. I en del avgöranden saknas dock föräldrarnas adress- och personuppgifter och föräldrarna är inte tydligt angivna som parter i målet. I dessa fall har jag läst ut uppgifterna från domslutet eller själva domen och gjort ett antagande om kön utifrån förnamn. Beloppen som anges är exklusive den ränta som i princip alltid också döms ut vid skadestånd.¹⁴² Med begreppet *maxbelopp* avses en

---

¹⁴⁰ De 308 skadeståndsdomarna är nästan sju gånger fler än vad som granskades i Brås rapport. I Brås undersökning ingick 45 avgöranden som innehöll en skadeståndsdom mot en eller flera föräldrar. Se Brå (2017) s. 7.

¹⁴¹ Brå använder denna definition i sin statistik. Se Brå (2019) s. 11.

¹⁴² Ränta beräknas enligt 6 § räntelagen (1975:635) typiskt från dagen för när brottet begicks eller skadan uppstod till dess betalning sker.

femtedels prisbasbelopp, som är beloppsbegränsningen per skadehändelse enligt 3 kap. 5 § SkL. Det är inte ovanligt att ungdomar döms för flera olika brott i ett och samma avgörande. Om det exempelvis rör sig om narkotikabrott redovisas inte dessa, då det är irrelevant för undersökningen.

4.3.2 Resultat

Hur många föräldrar blir solidariskt skadeståndsansvariga med sina barn och hur ser könsfördelningen bland dessa föräldrar ut?

I de 241 granskade domarna har 490 av totalt 516 föräldrar dömts att betala skadestånd solidariskt med sitt barn. Av dessa har 276 varit mammor och 214 pappor. Majoriteten av föräldrarna, 396 mammor och pappor, har dömts att betala skadeståndet solidariskt även med barnets andra förälder.¹⁴³ I 94 fall har endast en förälder dömts att betala solidariskt med sitt barn. Drygt 56 procent av alla föräldrar som dömts är kvinnor och knappt 44 procent är män. Sett till de föräldrar som ensamma dömts att betala skadestånd är könsfördelningen betydligt mer ojämn. Bland dessa föräldrar är 83 procent kvinnor och 17 procent män. Som tidigare nämnts visade Brås granskning att föräldrar i vissa fall åläggs hela skadeståndsansvaret ensamma, trots att barnets båda föräldrar är vårdnadshavare. Utifrån det granskade materialet är det inte möjligt att säga om den förälder som dömts har ensam eller delad vårdnad.

Hur stora summor åläggs föräldrarna att betala?

Föräldrarnas skadeståndsansvar är enligt 3 kap. 5 § SkL begränsat till en femtedels prisbasbelopp per skadehändelse. Beloppet ska enligt bestämmelsen fastställas utifrån prisbasbeloppet vid tiden för brottet. I de granskade domarna varierar maxbeloppet mellan 8 860 kronor och 9 100 kronor eftersom brotten som orsakat en skada begåtts under olika år. Föräldrarna har dömts att betala maxbeloppet i drygt en tredjedel av fallen,

---

¹⁴³ Omkring hälften av föräldrarna har enligt uppgifter i domen samma adress.

100 fall.¹⁴⁴ I ytterligare 139 fall har skadeståndet understigit en femtedels prisbasbelopp och i 18 av dessa har skadeståndet understigit 1 000 kronor. Det lägsta utdömda skadeståndsbeloppet är 138 kronor. Vad gäller skadestånd över ett maxbelopp har föräldrar i 25 fall dömts att betala upp till två maxbelopp, i 16 fall upp till tre maxbelopp och i 12 fall mer än tre maxbelopp, det vill säga mer än 26 880 kronor. Det högsta utdömda skadeståndet uppgick till 89 600 kronor. I det sistnämnda fallet dömdes en ungdom för våldtäkt mot barn och dömdes att betala 180 000 kronor i skadestånd, varav 150 000 avsåg ersättning för kränkning. Övergreppen skedde vid flera tillfällen. I domen framgår att målsägande var osäker på antalet tillfällen, ungdomen som dömdes uppgav själv att det var mellan åtta och tio tillfällen. Föräldrarna dömdes att betala maxbeloppet för tio enskilda skadehändelser. I ett par av de granskade fallen – som också gällt skadestånd för kränkning på grund av sexualbrott – har föräldrarna, trots att det varit fråga om flera skadehändelser, endast dömts att betala ett maxbelopp.

I drygt 80 procent av de mål där föräldrar till flera ungdomar dömts att betala skadestånd för samma skada, överstiger föräldrarnas sammanlagda skadestånd den faktiska skadans storlek. I ett fall har exempelvis tre ungdomar dömts att solidariskt med varandra betala ett skadestånd på 18 400 kronor. Varje ungdoms förälder har i sin tur dömts att betala ett maxbelopp på 8 860 kronor solidariskt med sitt barn. Eftersom det står den skadelidande fritt att kräva varje förälder på maxbeloppet, men inte mer än 18 400 kronor i ersättning totalt, kan föräldrarna till barn 1 och 2 krävas på 8 860 kronor vardera och om de betalar kan föräldrarna till barn 3 endast krävas på återstående 680 kronor. Bland de domar jag har granskat skulle den skevaste fördelningen för tre barns föräldrar i teorin resultera i att en ensam förälder till barn 1 betalade 71 680 kronor medan två föräldrar till barn 2 tillsammans skulle betala 60 799 kronor och två föräldrar till barn 3 tillsammans betalade 21 590 kronor. En skillnad på drygt 50 000 kronor

---

¹⁴⁴ I fem av dessa fall har maxbeloppet felaktigt beräknats utifrån prisbasbeloppet som gällde när dom föll, istället för utifrån när brottet begicks.

mellan det högsta och lägsta skadeståndet. Om skadeståndsbeloppen istället fördelats jämt skulle varje barns föräldrar ha betalat 51 356 kronor.

I vilken utsträckning förekommer jämkning och på vilken grund?

Föräldrars skadeståndsskyldighet har jämkats helt i 16 av totalt 308 fall, och jämkats delvis i tre fall. I de fall då skadeståndet jämkats delvis – eller i vissa delar – har ett fall gällt en ungdom som begick flera brott, varav några när han var tvångsomhändertagen enligt LVU. Eftersom föräldrarna inte utövade den faktiska vårdsnaden under omhändertagandet ogillade domstolen två yrkanden om skadestånd. I det andra fallet jämkades en pappas skadestånd till noll då domstolen godtog pappans invändning om att han inte hade någon kontakt med sin son och inte hade haft det på lång tid. Mammans invändning, i samma fall, om att hon genomgick skuldsanering och att det därför vore oskäligt betungande att ålägga henne skadeståndsskyldighet godtogs däremot inte. I det tredje fallet jämkades två föräldrars skadeståndsansvar med stöd av den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2 § SkL. Den ena föräldern var arbetslös och hela familjen på två vuxna och fyra barn levde på den andra förälderns inkomst om 16 000 kronor per månad. Domstolen jämkade skadeståndet från 7 600 kronor till 500 kronor. Det sistnämnda fallet är också det enda där en jämkning gjorts med stöd av den allmänna jämkningsregeln och med hänsyn till att ett skadestånd skulle bli oskäligt betungande för en förälder på grund av dennes ekonomiska förhållanden.

I övrigt har 16 skadestånd jämkats, förmodligen med stöd av 3 kap. 6 § andra stycket SkL, även om det inte alltid framgår tydligt när domstolen enligt domskälen jämkar utifrån en ”samlad bedömning” eller ”omständigheterna i övrigt”. Av det som går att utläsa ur domskälen är fyra jämkade fall så kallade *åtgärdsfall*, när föräldern vidtagit särskilda åtgärder för att förhindra att barnet begår brott. Elva fall är så kallade *relationsfall* och skadestånden har jämkats med hänsyn till föräldrarnas relation till barnet. I dessa totalt 15 fall har barnet antingen varit tvångsomhändertaget enligt LVU eller med stöd av socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och

dessutom varit placerat utanför hemmet. I vissa avgöranden förs resonemang som tyder på att det egentligen krävs tvångsinsatser för att jämkning ska kunna komma på tal, det vill säga att ungdomen måste ha varit tvångsomhändertagen enligt LVU, medan det i andra inte alls görs någon skillnad på vård enligt SoL eller LVU. Avgörande tycks i alla fall vara att ungdomen är placerad utanför hemmet. I ett fall har en mamma ensam dömts att betala nästan 23 000 kronor i skadestånd för skador som hennes son orsakat genom brott när han varit hemma på permission från två olika placeringar, den ena frivillig och den andra enligt LVU. Eftersom sonen varit hemma ansåg domstolen dels att mamman inte ansträngt sig tillräckligt för att sonen skulle återvända till den frivilliga placeringen, dels att mammans tillsynsplikt fortsatt gällde när sonen var omhändertagen enligt LVU men hemma över jul, varför det sknades skäl att jämka hennes skadestånd. I ett annat fall har en mammas skadestånd inte jämkats när sonen, som var omhändertagen enligt LVU, var placerad i hemmet. Domstolen menade att mamman ansvarade för den faktiska omsorgen om sonen och kunde påverka hans livsföring. Det var därför inte uppenbart oskäligt att ålägga henne skadeståndsskyldighet. Med detta resonemang kan man kanske ifrågasätta varför sonen var tvångsomhändertagen från första början.

En förälders ekonomiskt utsatta situation utgör sällan skäl för jämkning. Utifrån det som kan utläsas i de granskade domarna har jämkning med hänvisning till svag ekonomi åberopats i åtta fall. Bortsett från det tidigare nämnda fallet, då ett skadestånd jämkades från 7 600 kronor till 500 kronor på grund av familjens ekonomiska situation, har inga skadestånd jämkats med stöd av 6 kap. 2 § SkL. Det är svårt att veta om föräldrarna lämnat in något underlag när de motsatt sig att betala skadestånd med hänsyn till svag ekonomi. Domstolarna diskuterar inte någon sådan bevisning, varför jag utgår ifrån att föräldrarna endast gjort sina invändningar muntligt under huvudförhandlingen. Föräldrarna har enligt vad som framgår i domarna anfört att de inte har råd eller möjlighet att betala, att de är arbetslösa eller att de genomgår skuldsanering som i fallet som nämndes ovan. I ett fall

konstaterar tingsrätten att det faktum att pappan inte har råd att betala inte befriar honom från ansvar, i ett annat att endast ett maxbelopp inte kan anses oskäligt betungande. I fyra fall har det rört sig om ett maxbelopp eller mindre. De tre återstående fallen hör till samma brottmål. Sammanlagt fem föräldrar invände att det fanns jämkningsskäl på grund av dålig ekonomi. Utan att överhuvudtaget beröra den allmänna jämkningsregeln konstaterade domstolen att det inte framkommit något som talade emot att föräldrarna skulle åläggas skadeståndsskyldighet. Två föräldrapar och en ensam förälder förpliktades att betala 8 960 kronor vardera till åtta målsägande. Sammanlagt alltså 71 680 kronor per föräldrapar eller förälder, för skador som uppstått i samband med fyra rån som tre ungdomar begått inom loppet av fem dagar. Det sammanlagda skadeståndsbeloppet som de tre ungdomarna dömdes att betala uppgick till drygt 154 000 kronor.

Tingsrätterna hänvisar ytterst sällan till det vägledande avgörandet NJA 2015 s. 482 i sina domslut, och nästan aldrig när föräldrarnas skadestånd förblir ojämkat. Avgörandet har omnämnts i två mål i samband med att föräldrars solidariska skadeståndsansvar jämkats till noll kronor. I ytterligare ett fall har tingsrätten hänvisat till HD:s avgörande för att understryka att de åtgärder en förälder vidtagit måste vara särskilt långtgående för att skadeståndsansvaret ska kunna jämkas med stöd av 3 kap. 6 § SkL. I det aktuella fallet bedömdes föräldrarnas medverkan till öppenvårdsinsatser i form av ungdomspedagog och familjeterapi inte utgöra grund för jämkning.

Vid vilka typer av brott blir föräldrarna ansvariga?

Föräldrars skadeståndsansvar omfattar enligt 3 kap. 5 § SkL person- och saksador som barnet vållar genom brott samt skador på grund av att barnet allvarligt kränkt någon genom brott. För att besvara den sista empiriska frågan har jag undersökt vilka typer av brott som ungdomarna dömts för. I det granskade materialet på 241 domar förekommer totalt 388 tilltalade. Detta beror på att ungdomar ofta begår brott tillsammans med andra ungdomar. Så är fallet i drygt en tredjedel av de granskade domarna. Det är

som tidigare nämnts enbart fall med skadeståndsdomar mot föräldrar till 308 av de tilltalade som ingår i undersökningen.¹⁴⁵ I nära hälften av fallen döms ungdomarna för mer än ett brott. Det innebär inte per automatik att föräldrarna blir skadeståndsskyldiga för flera skadehändelser. Förutom att dömas för ett brott som orsakar skada döms exempelvis drygt en av åtta ungdomar för narkotikabrott, vilket i sig inte orsakar någon skada för annan, och därmed inte heller någon skadeståndsskyldighet varken för ungdomen eller föräldrarna. Vid mindre allvarliga kränkningar brukar skadestånd inte heller dömas ut, jfr 2 kap. 3 § SkL. I de fall jag har granskat har föräldrar dömts att betala skadestånd för mer än en skadehändelse i en femtedel av fallen. Misshandel, rån, stöld, skadegörelse och sexualbrott är de vanligast förekommande brotten, sett till alla ungdomar, och också sett till pojkar som är i stor majoritet av de dömda.¹⁴⁶ Omkring en femtedel av alla dömda ungdomar är flickor. Bland flickorna är de vanligaste brotten misshandel, stöld, olaga hot och skadegörelse. Ingen flicka har dömts för ett sexualbrott. Av pojkarna har nästan en av tio dömts för sexualbrott. Sexualbrotten är också överrepresenterade bland de högsta skadeståndsbeloppen som föräldrar dömts att betala. Våldtäkter och andra sexualbrott diskuterades inte i förarbetena och inte heller av någon av remissinstanserna. En möjlig förklaring skulle kunna vara att dessa brott, enligt resonemangen som fördes i promemorian, varken var brott som många ungdomar begick eller brott som oproportionerligt många ungdomar misstänktes för. Hade diskussionen om ungdomsbrott istället utgått från de brott som ungdomar dömdes för hade exempelvis sexualbrott mot barn kunnat uppmärksammas, eftersom ungdomar i åldern 15–20 år är kraftigt överrepresenterade i statistiken över de som dömts för sexualbrott mot barn.¹⁴⁷

---

¹⁴⁵ Bortfallet på 80 ungdomar beror i huvudsak på att övriga tilltalade har varit myndiga vid brottstillfället. I en del fall har inga skadeståndsanspråk riktats mot ungdomens föräldrar och i ytterligare några fall har ungdomen frikänts.

¹⁴⁶ Misshandel enl. 3 kap. 5–6 §§ BrB, rån enl. 8 kap. 5–6 §§, stöld enl. 8 kap. 1–4 §§, skadegörelse enl. 12 kap. 1–3 §§ samt sexualbrott enl. 6 kap. 1, 4, 6 och 10 §§ BrB.

¹⁴⁷ Denna överrepresentation gäller både ungdomar som lagfördes 2009, vid tiden för lagstiftningsarbetet, och 2018 som är det år jag granskat domar från.

Sexualbrott mot barn har enligt reglerna om åtalspreskription i brottsbalken en preskriptionstid på minst tio år.¹⁴⁸ I ett av de granskade fallen har föräldrarna till en 21-åring dömts att betala skadestånd solidariskt med sonen för just ett sådant brott. I teorin skulle också föräldrar till betydligt äldre vuxna barn kunna bli skadeståndsskyldiga.

4.3.3 Sammanfattning

Den empiriska undersökningen visar att det oftast är båda föräldrarna till en ungdom som döms att betala skadestånd solidariskt med sitt barn. I omkring en tredjedel av fallen är det dock en ensam förälder som döms att betala skadestånd. Bland dessa är en stor majoritet kvinnor. Det granskade materialet omfattar tingsrättsdomar från de första fyra månaderna under 2018. Förutsatt att materialet varit representativt för hela året hade sammanlagt 1 470 föräldrar dömts att betala skadestånd, varav 234 mammor ensamma och 48 pappor ensamma.¹⁴⁹ Det är i de flesta fall svårt att utläsa om de föräldrar som döms ensamma faktiskt har ensam vårdnad om sitt barn. I flera avgöranden framgår att så inte är fallet. Brås utvärdering talar också för att den ena föräldern ibland kan undgå ansvar genom att exempelvis inte närvara vid huvudförhandlingen. Möjligheten att avskilja skadeståndstalan mot en förälder, för att istället avgöras i ett tvistemål, är enligt uppgifter i Brås rapport en lösning när föräldrar delgivits för sent eller om en förälder uteblir från huvudförhandlingen. Det tycks dock vara sällsynt med tvistemål rörande skadeståndstalan mot föräldrar. I mitt material har det funnits *ett* sådant tvistemål. Det är också det enda tvistemålet sett till hela 2018.

---

¹⁴⁸ Se 35 kap. 1 § första stycket 3 BrB tillsammans med 6 kap. 4–5 §§ BrB. Preskriptionstiden börjar dessutom löpa först från dagen när målsägande fyller 18 år, se 35 kap. 4 § BrB.

¹⁴⁹ Vid en jämförelse med Brås resultat stämmer andelarna i min undersökning med Brås, men antalet dömda ungdomar och föräldrar ligger omkring 25 procent under Brås prognostisering.

Enligt Brås rapport varierade skadeståndsbeloppen som föräldrarna dömdes att betala från 400 kronor till 8 860 kronor, med ett genomsnittligt belopp på drygt 6 000 kronor. I min undersökning har beloppen som föräldrarna dömts att betala solidariskt med sitt barn varierat betydligt mer, från 138 kronor upp till 89 600 kronor. I drygt en tredjedel av fallen har föräldrarna dömts att betala ett maxbelopp på omkring 9 000 kronor. I nästan en femtedel av fallen jag granskat har det totala skadeståndsbeloppet som föräldrarna dömts att betala överstigit maxbeloppet på en femtedels prisbasbelopp. Det är anmärkningsvärt att det i Brås underlag från Kronofogdemyndigheten inte tycks finnas några ärenden där föräldrar dömts att betala mer än ett maxbelopp. I min granskning har jag också sett att föräldrar ibland endast dömts att betala för *en* skadehändelse, trots att barnet dömts att betala skadestånd för kränkning på grund av *flera* sexualbrott mot en skadelidande. Det till synes oklara rättsläget klargjordes i slutet av 2018, när ett av målen i min granskning avgjordes slutligt i Högsta domstolen. I det vägledande avgörandet NJA 2018 s. 1083 var huvudfrågan hur kränkingsersättning ska bestämmas vid upprepade brottsliga handlingar. HD klargjorde dock också – i linje med hovrättens domslut – att föräldrars skadeståndsansvar ska utgå per skadehändelse, oaktat att ungdomens skadeståndsskyldighet bestäms utifrån den samlade kränkning som en skadelidande drabbats av.¹⁵⁰

Jämkning av föräldrars skadestånd är förhållandevis ovanligt. I min granskning har 16 av 308 skadestånd jämkats till noll, i ytterligare 3 fall har skadeståndet jämkats delvis. Jämkning med stöd av den allmänna jämningsregeln i 6 kap. 2 § SkL – varvid hänsyn kan tas till en förälders ekonomiska förhållanden – har endast skett i ett fall. Jämkning med stöd av den särskilda jämningsregeln i 3 kap. 6 § andra stycket SkL har skett i de fall en ungdom varit omhändertagen enligt LVU (eller socialtjänstlagen) och dessutom varit placerad utanför hemmet.

---

¹⁵⁰ NJA 2018 s. 1083 punkt 13. Se också hovrättens domskäl och domslut på s. 1087 f.

Föräldrar döms att betala skadestånd vid samtliga person- och sakskador, samt skador på grund av allvarlig kränkning, som barnet orsakat genom brott. I det granskade materialet förekommer allt från snatterier till upprepade sexualbrott mot barn under 15 år. Misshandel, rån, stöld och skadegörelse är de vanligaste brotten ungdomarna blivit dömda för. Nästan fyra av fem ungdomar har dömts för ett eller flera av dessa brott. I ett av fem fall, av samtliga 308 granskade, har föräldrar dömts att betala skadestånd för mer än en skadehändelse. Minst en av tio ungdomar var myndig när dom föll, den äldsta av dessa var 21 år gammal.¹⁵¹ Vid allvarliga brott riskerar föräldrar att bli skadeståndsskyldiga långt efter att deras barn blivit myndiga. Detta eftersom preskriptionstiderna för allvarliga brott kan vara långa. Om en 17-åring begår ett allvarligt sexualbrott mot en 14-åring börjar 10 års preskriptionstid räknas från dagen brottsoffret fyller 18 år, förutsatt att brottet inte anmälts tidigare. Gärningsmannen hinner fylla 30 år innan preskriptionstiden löpt ut. Vid grova sexualbrott är preskriptionstiden 15 år och gärningsmannen skulle alltså kunna vara 35 år eller ännu äldre när åtal väcks. Föräldrarna skulle fortfarande vara strikt skadeståndsansvariga, precis som de varit om brottet anmälts omgående.¹⁵²

I min granskning har jag hittat ytterligare en omständighet som kanske har förbisetts av lagstiftaren i fråga om föräldrars skadeståndsansvar. Det gäller de fall då en ungdom döms för ett brott som de begått under en allvarlig psykisk störning. I det material jag har granskat har det funnits ett sådant fall. I domen framkommer att ungdomen i fråga även hade problem i form av en intellektuell funktionsnedsättning och autism. Både den tilltalade och hans mamma yrkade att skadeståndet skulle jämkas till noll kronor eftersom gärningarna begåtts under en allvarlig psykisk störning. Domstolen menade förvisso att en skälighetsprövning av pojkens ersättningskyldighet skulle

---

¹⁵¹ I det granskade materialet hade 30 ungdomar fyllt 18 år senast året innan dom i målet föll. Ytterligare några av de 90 ungdomar som var födda 2000 bör ha hunnit bli myndiga under den granskade perioden januari–april 2018.

¹⁵² Det framgår av 3 § preskriptionslagen (1981:130) att en fordran på skadestånd på grund av brott inte preskriberas så länge åtal för brottet kan väckas, och fordran preskriberas tidigast ett år efter att dom meddelats.

göras (eftersom han begått brotten som minderårig) och att hans sinnestillstånd då också skulle beaktas. Men varken ålder eller en allvarlig psykisk störning kunde föranleda jämkning om skadan täcktes av en ansvarsförsäkring.¹⁵³ Inget hade framkommit som tydde på att ansvarsförsäkring saknades varför pojken dömdes att betala ett ojämkat skadestånd. Det fanns heller ingen grund för att jämka mammans skadeståndsansvar. En liknande situation hade aldrig kunnat uppstå i exempelvis Norge eller Danmark, som också har regler om strikt skadeståndsansvar för föräldrar. I de båda länderna är tillräknelighet hos gärningsmannen nämligen en förutsättning för straffansvar.¹⁵⁴ Det finns all anledning att granska om de norska och danska reglerna skiljer sig från de svenska på fler sätt.

---

¹⁵³ Domstolen erinrade också om bestämmelsen i 4 kap. 9 § försäkringsavtalslagen som förbjuder nedsättning av försäkringsersättning på grund av handlande av någon som varit allvarligt psykiskt störd.

¹⁵⁴ Sverige är ganska unikt i det här avseendet. Se Asp, Ulväng och Jareborg (2013) s. 370. Jfr också bestämmelserna i 20 § norska straffeloven (LOV-2005-05-20-28) och 16 § i danska straffeloven (LBK 2019-09-17 nr. 976).

5 Strikt ansvar i Norge och Danmark

Bestämmelser om föräldrars strikta skadeståndsansvar finns sedan tidigare både i Norge och Danmark. Då de nordiska ländernas rättssystem liknar varandra och skadeståndslagstiftningen har utformats och utvecklats snarlikt finns det anledning att titta närmare på regleringen i de båda länderna.¹⁵⁵

5.1 Föräldrars ansvar i Norge

I Norge infördes ett strikt skadeståndsansvar för föräldrar redan 1969 när den då nya skadeståndslagen trädde ikraft.¹⁵⁶ Enligt lagens kap. 1 § 1-2 andra punkten är föräldrar strikt ansvariga för skador som deras underåriga barn (under 18 år) orsakar, både uppsåtligt och av oaktsamhet. Föräldrarnas skadeståndsansvar är alltså inte begränsat till skador som barnet vållat genom brott och ansvaret omfattar alla typer av skador, även rena förmögenhetsskador. Enligt bestämmelsen omfattar regeln föräldrar som bor med och har vårdnaden om sitt barn. Skadeståndansvaret är begränsat till 5 000 norska kronor per skadehändelse. I förarbetena motiverades ett strikt skadeståndsansvar för föräldrar för det första med reparationshänsyn, då det var svårt att kräva de skadevällande barnen på ersättning. För det andra ansågs en sådan bestämmelse ha en viss preventiv verkan då föräldrarna skulle bli mer uppmärksamma på sina barns förehavanden.¹⁵⁷ Enligt propositionen skulle en förälders skadeståndsansvar vid behov kunna jämkas, exempelvis då förälderns ekonomi var särskilt svag eller om det var tal om en ensamstående förälder. När det strikta skadeståndansvaret

---

¹⁵⁵ Såväl i de svenska som i de norska förarbetena till respektive skadeståndslag ser man exempelvis hänvisningar till och jämförelser med det andra landets lagstiftning och reformarbete. Se prop. 1972:5 och Ot.prp.nr.48 (1965-1966).

¹⁵⁶ På norska Lov om skadeserstatning (skadeserstatningsloven) LOV-1969-06-13-26.

¹⁵⁷ Ot.prp.nr.48 (1965-1966) s. 18.

diskuterades, och sedermera infördes, var ansvaret begränsat till 500 norska kronor per skadetillfälle. Beloppet ansågs vara tillräckligt för att täcka de mindre skador som var oftast förekommande. I propositionen påpekade departementet också att det i Sverige vid tiden utgick ersättningar ur ansvarsförsäkringar för skador som barn orsakat. I Sverige kunde en skadelidande därför räkna med att bli ersatt i högre utsträckning än de 500 norska kronor som föräldrarna i Norge skulle svara för strikt.¹⁵⁸

Det begränsade skadeståndsbeloppet har sedan föräldraansvaret infördes höjts vid två tillfällen. År 1976 höjdes beloppet till 1 000 kronor och 1995 till 5 000 kronor. I båda fallen har en höjning motiverats främst av den höjda prisnivån i allmänhet.¹⁵⁹ Vid den senare höjningen diskuterades även ännu högre skadeståndsbelopp. Norges Forsikringsforbund var en av remissinstanserna som förordade ett begränsat skadeståndsbelopp på uppåt 10 000 kr. Förbundet menade att de flesta föräldrars skadeståndsansvar ändå skulle täckas av en ansvarsförsäkring och ett högre belopp skulle därför inte påverka föräldrarna. Däremot skulle det högre beloppet innebära att de skadelidande kunde bli bättre kompenserade.¹⁶⁰

Det finns i princip ingen norsk rättspraxis som behandlar det strikta skadeståndsansvaret för föräldrar. Jag har sökt på avgöranden från de norska tings- och hovrätterna tio år bakåt i tiden i databasen LovdataPro, men inte fått träff på ett enda mål i vilket frågan om föräldrars skadeståndsansvar prövats. Liksom Lindell-Frantz antar jag därför att föräldrarnas möjligheter att försäkra sig mot skadeståndsansvaret leder till att den skadelidande kan kompenseras, utan att en rättsprocess aktualiseras.¹⁶¹ Vissa försäkringsbolag undantar idag föräldrarnas skadeståndsansvar i sina försäkringsvillkor medan andra bolag inte gör det.¹⁶²

---

¹⁵⁸ Ot.prp.nr.48 (1965-1966) s. 18.

¹⁵⁹ Ot.prp.nr.2 (1975-1976) s. 31 och Ot.prp.nr.23 (1994-1995) s. 3.

¹⁶⁰ Ot.prp.nr.23 (1994-1995) s. 4.

¹⁶¹ Lindell-Frantz (2012) s.122.

¹⁶² Försäkringsbolagen Storebrand och If undantar föräldrarnas skadeståndsansvar i sina villkor. Tryg och Fremtind gör däremot inte det. Se Storebrand *Vilkår innbo*, If Norge *Forsikringsvilkår*, Tryg Norge *Fellesvilkår Privat* och Fremtind *Innbo Basis*.

5.2 Föräldrars ansvar i Danmark

I Danmark infördes ett strikt skadeståndsansvar för föräldrar året innan den svenska reformen.¹⁶³ Enligt den danska bestämmelsen är en förälder, som också är vårdnadshavare, strikt ansvarig för skador som ett underårigt och hemmaboende barn orsakar. Ansvaret omfattar både skador som barnet orsakat uppsåtligt och av oaktsamhet, precis som i Norge.

Skadeståndsansvaret är begränsat till 7 500 danska kronor per skadehändelse. Begränsningen gäller för båda föräldrarna tillsammans, om de är två, och föräldrarna svarar solidariskt med barnet och varandra. Om skadeståndsansvaret blir orimligt betungande kan det jämkas enligt den allmänna jämkningsregeln i skadeståndslagens § 24.¹⁶⁴ Skadans omfattning och den skadelidandes intresse ska dock bland annat beaktas. Har barnet orsakat en skada genom brott kan ett skadeståndskrav mot föräldrarna inte prövas inom ramen för brottmålet.¹⁶⁵ Det strikta ansvaret för föräldrar infördes enligt motiven för att föräldrar skulle ta på sig ett större ansvar för att förhindra att deras barn begår brottsliga och skadevällande handlingar.¹⁶⁶ Praxis är liksom i Norge mycket skral och precis som i Norge omfattas föräldrarnas skadeståndsansvar av villkoren i ansvarsförsäkringen hos vissa försäkringsbolag, dock inte alla.¹⁶⁷ If undantar exempelvis inte föräldrarnas skadeståndsansvar i sina villkor, det gör däremot Tryg.¹⁶⁸

---

¹⁶³ Lov om hæftelse for børns erstatningsansvar (LOV nr 363 af 13/05/2009) trädde ikraft den 1 juli 2009.

¹⁶⁴ På danska lov om erstatningsansvar (erstatningsansvarsloven) LBK nr 1070 af 24/08/2018.

¹⁶⁵ Isager, LBKG 2018-03-05 nr 178 Hæftelse for børns erstatningsansvar og om skærpet erstatningsansvar for anstiftere og ledere af opløb, § 1, not 7, Karnov 2016-12-29.

¹⁶⁶ LFF 2008 96 Forslag til Lov om hæftelse for børns erstatningsansvar s. 3 och 5.

¹⁶⁷ I danska Karnov finns enbart en hänvisning till ett uttalande från Folketingets Ombudsman. Jag har endast hittat ett avgörande.

¹⁶⁸ Se If Danmark *Indbo Vilkår 15-12*. Jfr Tryg Danmark *Indbo Forsikringsbetingelser nr. 1211*.

6 Avslutande analys och diskussion

Syftet med den här uppsatsen har varit att granska reglerna om föräldrars skadeståndsansvar i 3 kap. 5 § SkL och reglerna om jämkning av detta ansvar i 3 kap. 6 § SkL och 6 kap. 2 § SkL. Den övergripande frågan om vad som är gällande rätt har behandlats i flera kapitel. I kapitel 2 beskrivs relevanta regler i skadeståndslagen och i kapitel 3 behandlades reformens förarbeten. I kapitel 4 granskades NJA 2015 s. 482 närmare – det enda fallet hittills från Högsta domstolen där huvudfrågan varit jämkning av föräldrars skadeståndsansvar för skador som ett barn begått genom brott. I kapitel 4 besvarades också uppsatsens empiriska frågor. Merparten av de empiriska frågorna var lånade från Brås rapport från 2017, i vilken myndigheten på regeringens uppdrag utvärderade reformen av det skärpta skadeståndsansvaret för föräldrar. I kapitel 5 gjordes avslutningsvis en nordisk utblick, för att se hur de norska och danska reglerna om strikt skadeståndsansvar är utformade och hur de tillämpas.

I det här kapitlet sammanfattas först gällande rätt i fråga om föräldrars strikta skadeståndsansvar. Därefter diskuteras Instagrammålet och vilket genomslag avgörandet har fått i underinstansernas avgöranden. Efterföljande diskuteras om – och i så fall hur – reglerna om föräldrars skadeståndsansvar behöver ändras.

6.1 Föräldrars skadeståndsansvar

Trots att lagförslaget om ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar blev mycket kritiserat röstades reformen igenom i riksdagen 2010. Promemorians förslag hade då förvisso modifierats i några avseenden, men de olika remissinstansernas många synpunkter och farhågor lämnades i huvudsak

utan åtgärd. Sedan reglerna trädde ikraft i september 2010 svarar föräldrar som har vårdanden om sina barn – strikt, utan eget vållande – för skador som deras barn orsakat genom brott. Ansvaret omfattar person- och saksador samt skador på grund av allvarlig kränkning genom brott. Föräldrarnas skadeståndsansvar är begränsat till en femtedels prisbasbelopp per skadehändelse, och begränsningen gäller gemensamt om båda föräldrarna är vårdnadshavare. Flera år efter införandet av reglerna har regeringens uttalade syfte med reformen – att minska ungdomsbrottsligheten – fortfarande inte uppnåtts. Däremot tycks många av de negativa effekter som remissinstanserna befarade ha slagit igenom. Brås utvärdering av reformen – som presenterades i slutet av 2017 – synliggjorde flera problem. Myndighetens rapport visade bland annat att reformen drabbat redan ekonomiskt och socialt utsatta föräldrar, och att föräldrarnas skadeståndsskyldighet hade negativa konsekvenser för hela familjen. Rapporten visade också att endast en förälder dömdes att betala skadestånd i en tredjedel av fallen och att det oftast var en mamma. I min empiriska undersökning har jag sett samma fördelning, både sett till andelen föräldrar som döms ensamma och att det oftast är en mamma som döms ensam. Uppgifterna om hur stora summor som föräldrarna har dömts att betala har däremot varierat stort mellan Brås rapport och resultatet av min undersökning. Det högsta utdömda skadeståndsbeloppet i de fall jag har granskat har uppgått till tio maxbelopp, eller nästan 90 000 kronor. Enligt statistiken i Brås rapport var det högsta skadeståndsbeloppet som en förälder dömts att betala *ett* maxbelopp, det vill säga knappt 9 000 kronor. Diskrepansen i dessa resultat visar, om inte annat, behovet av att de rättsvårdande myndigheterna registrerar sådana uppgifter som jag fått fram ur domsluten i min undersökning. Utan denna statistik är det mycket svårt att följa upp och utvärdera om reglerna om ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar fungerar så som lagstiftaren har tänkt. I dagsläget kan endast antaganden göras, utifrån ett begränsat underlag.

I min undersökning har jag vidare sett att möjligheterna till jämkning av föräldrarnas solidariska skadeståndsansvar är begränsade. Jämkning på

grund av att skadeståndet skulle vara oskäligt med hänsyn till föräldrarnas ekonomiska förhållanden är ytterst sällsynt. För att föräldrarnas skadestånd ska jämkas enligt den särskilda jämningsregeln i 3 kap. 6 § SkL krävs antingen att föräldern inte har någon kontakt med sitt barn, alternativt att barnet är omhändertaget enligt LVU eller SoL samt att den unge är placerad *utanför* hemmet. Att som förälder engagera sig och verka för olika frivilliga insatser för en ungdom på glid är inte tillräckligt för att undgå skadeståndsansvar.

Många av de brott som ungdomarna dömts för – och varigenom de orsakat en skada som ska ersättas – är sådana brott som i förarbetena exemplifierade typiska ungdomsbrott, däribland misshandel, stöld och skadegörelse. En annan typ av brott som är relativt vanligt förekommande, men som inte diskuterades i förarbetena, är sexualbrott. I det material jag har granskat har nästan en av tio pojkar dömts för sexualbrott. Beroende på om ett sexualbrott begås mot en person som är under 15 år, eller om brottet är grovt, kan preskriptionstiderna vara långa och brottet preskriberas först när gärningsmannen är i 30-årsåldern. Av detta följer också att ett skadeståndsanspråk grundat på reglerna om föräldrars strikta skadeståndsansvar kan riktas mot gärningsmannens föräldrar så länge brottet inte är preskriberat. Föräldrar till vuxna personer i 30-årsåldern kan därmed bli skadeståndsskyldiga för skador som orsakats genom brott som deras barn begått som minderåriga.

Granskningen av de norska och danska reglerna om föräldrars strikta skadeståndsansvar visar att det i Norge och Danmark, precis som i Sverige, funnits en tanke om att det strikta ansvaret ska ha en preventiv verkan och att reglerna ska bidra till minskad ungdomsbrottslighet genom föräldrarnas ökade engagemang i barnens förhållanden. Skillnaderna mellan de norska och danska respektive svenska bestämmelserna är dock flera. I Norge och Danmark är föräldrarnas skadeståndsansvar inte begränsat till skador som barnet orsakat genom ett brott. Skadeståndsansvaret är begränsat till ett fast belopp per skadehändelse, och inte som i Sverige en andel av

prisbasbeloppet (som fluktuerar). Vidare saknas det i de båda länderna en särskild jämningsregel, det är endast den allmänna jämningsregeln i respektive skadeståndslag som kan tillämpas på föräldrarnas skadestånd. Föräldrarnas skadeståndsansvar omfattas både i Norge och Danmark av villkoren i ansvarsförsäkringarna hos flera olika försäkringsbolag. Detta innebär att en försäkrad förälders ansvar blir begränsat till självriskens i ansvarsförsäkringen, istället för de 5 000 norska kronor respektive 7 500 danska kronor som skadeståndsansvaret är begränsat till enligt lag. Ytterligare en väldigt stor skillnad jämfört med svenska förhållanden är att det nästan inte finns någon praxis eller några avgöranden över huvud taget från något av länderna. Det faktum att det nästan helt saknas avgöranden tyder på att bestämmelsen är en papperstiger i både Norge och Danmark.

6.2 Vilket genomslag har Instagrammålet fått?

Frågan om vilket genomslag Instagrammålet (NJA 2015 s. 482) har fått i underinstansernas avgöranden är inte helt lätt att besvara. För det första har jag i min undersökning enbart granskat domslut från tiden efter HD:s avgörande. Att HD i sin dom fastställde hovrättens domslut, som i sin tur hade fastställt tingsrättens domslut, talar möjligtvis för att underinstanserna sedan tidigare tillämpade reglerna i enlighet med HD:s tolkning. För det andra hänvisar tingsrätterna ytterst sällan till rättsfallet. Något förvånande sker det ibland för att förklara varför ett skadestånd jämkas, istället för – som jag först antog – att domstolarna skulle förklara varför ett skadestånd *inte* jämkades med hänvisning till NJA 2015 s. 482. Självklart kan tingsrätterna döma i linje med det vägledande avgörandet utan att det omnämns, och så är också ofta fallet. Det är inte heller konstigt att tingsrätterna inte hänvisar till HD:s avgörande när föräldrarna yrkat på jämkning med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden. Högsta domstolen diskuterade knappt den allmänna jämningsregeln i sina domskäl och det finns således inga argument för en tingsrätt att lyfta fram. I jämförelse med

Instagrammålet framstår dessutom de flesta utdömda skadestånd som relativt små, vilket kan förklara varför föräldrarnas invändningar om att skadeståndet skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till deras ekonomiska förhållanden ytterst sällan hörsammas.

Det finns två olyckliga omständigheter i NJA 2015 s. 482 som säkert påverkar utfallen i tingsrätterna och bidrar till att föräldrarnas skadestånd mycket sällan jämkas med stöd av 6 kap. 2 § SkL. Den första omständigheten är att de skadelidande i målet hade utsatts för allvarliga kränkningar genom grovt förtal. Vid tiden för HD:s avgörande omfattade brottskadeersättningen inte denna typ av kränkningar. Utsikterna för att de skadelidande skulle få någon ersättning från flickorna som dömts för brottet var dåliga och den sista framkomliga vägen var kompensation från mamman. Den andra omständigheten som kan påverka utfallen i tingsrätterna är det faktum att HD i sitt avgörande valde att helt bortse från mammans ekonomiska situation. I hovrättens dom fanns uppgifter om att mamman hade en årsinkomst på 96 000 kronor. I förslaget till HD:s dom fanns en uppgift om att mammans inkomster uppgick till 182 000 kronor. Trots detta menade HD att det inte fanns någon närmare utredning om mammans ekonomiska förhållanden. Domstolen konstaterade – utan att egentligen ha utrett om skadeståndet skulle vara oskäligt betungande för mamman – att de skadelidande hade ett påtagligt intresse av skadeståndet, varför jämkning enligt 6 kap. 2 § SkL inte kunde ske. Bland de fall jag granskade i min empiriska undersökning fanns endast ett avgörande i vilket det framgick hur låga inkomster och vilket försörjningsansvar två föräldrar som yrkat på jämkning hade.

I sin granskning av fallet tycks Håkan Andersson mena att HD faktiskt inte hade något val i NJA 2015 s. 482, att förarbetena tvingade domstolen till domslutet. Jag anser snarare att HD – som en passning till lagstiftaren – offrade mamman på de undermåliga förarbetenas altare. I målet behandlade HD för första gången de nya reglerna om ett skärpt skadeståndsansvar. Domstolen koncentrerade sig på den särskilda jämningsregeln i 3 kap. 6 §

SkL och redogjorde ingående för hur högt ställda kraven var för att ett skadestånd skulle jämkas. Det var nästintill omöjligt – och så även i mammans fall. Trots alla sina ansträngningar nådde hon inte upp till den mycket höga ribban som lagstiftaren satt. Motiven var tydliga och HD hade inget val, så här långt är jag helt med Andersson. Men det är inte här skon klämmer, utan i HD:s tillämpning av den allmänna jämkningsregeln. Utgången hade faktiskt kunnat bli en annan om domstolen lika grundligt utrett möjligheterna till jämkning enligt 6 kap. 2 § SkL. Varför tog HD exempelvis inte fasta på de uppgifter om mammans inkomst som framgick i hovrättens dom och i förslaget till HD:s dom? Var det något i mammans bevisning som brast? Hade inte detta i sådana fall varit relevant att adressera?

Lagstiftaren har som bekant inte tagit någon notis om den särskilda jämkningsregelns snäva tillämpning och HD försakade ett bra tillfälle att utveckla nya principer för tillämpningen av regeln i 6 kap. 2 § SkL. Hovrätten hade specifikt efterfrågat vägledning från HD i frågan om jämkning av föräldrars skadestånd enligt bestämmelsen. Tidigare praxis hade endast rört uppsåtliga brott, varför det är både märkligt och beklagligt att HD inte närmare utredde eller uttalade sig i frågan om jämkning av föräldrars skadestånd enligt 6 kap. 2 § SkL. I brist på praxis hade domstolen exempelvis kunnat diskutera uttalandena i propositionen från 1975 – både angående hur den ekonomiska belastningen skulle påverka familjen (jämfört med en genomsnittsfamilj), och möjligheterna för de skadelidande att rikta sina krav mot någon annan som ansvarade för skadan. Skadeståndet på 132 000 kronor som mamman dömdes att betala utgjorde drygt 70 procent av hennes bruttoårsinkomst på 182 000 kronor. Förutsatt att mamman inte hade andra tillgångar skulle skadeståndet givetvis bli betungande och troligtvis påverka hela familjen. Förutom mamman dömdes även hennes dotter, dotterns kompis och kompisens mamma att betala skadestånd på sammanlagt 15 000 kronor per målsägande. Med fyra skadeståndsansvariga hade domstolen kunnat begränsa mammans skadeståndsskyldighet till en fjärdedel av skadans faktiska storlek, eller åtminstone till hälften av 15 000

kronor, dvs. 7 500 kronor per målsägande.¹⁶⁹ För mammans vidkommande hade skadeståndet fortfarande varit mycket högt (112 500 kronor), men en jämkning enligt samma princip hade kunnat hjälpa många andra föräldrar med ansträngd ekonomi. HD hade till och med kunnat komma till slutsatsen att det i det aktuella fallet – med hänsyn till de skadelidande – inte var möjligt att jämka mammans skadestånd, men en diskussion hade åtminstone öppnat för en ny tillämpning av 6 kap. 2 § SkL i de fall målsägande kan räkna med brottsskadeersättning. Det framgår dessutom tydligt i propositionen – till förslaget om det skärpta skadeståndsansvaret för föräldrar – att den allmänna jämningsregeln skulle vara en säkerhetsventil mot allt för betungande skadestånd. Regeringen menade att regeln skulle kunna tillämpas vid omfattande skadeståndskrav på grund av en serie brott, och att ensamstående föräldrar med mycket låga inkomster skulle kunna få skadestånden jämkade även när det inte rörde sig om omfattande skadeståndskrav. Båda omständigheterna var ett faktum i NJA 2015 s. 482.

6.3 Behöver reglerna om föräldrars skadeståndsansvar ändras?

Det finns flera problem med reglerna om föräldrars skadeståndsansvar och jämningsreglerna i 3 kap. 5–6 §§ SkL och 6 kap. 2 § SkL. I föregående avsnitt framgick exempelvis att tillämpningen av den allmänna jämningsregeln i 6 kap. 2 § SkL är sällsynt och problematisk. Möjligheterna till jämkning är en central fråga om det skärpta skadeståndsansvaret för föräldrar ska vara kvar. Jag återkommer till frågan, först vill jag dock peka på ett par andra problem som jag har identifierat och som bör åtgärdas innan en jämkning över huvud taget aktualiseras.

---

¹⁶⁹ Hälften var av 15 000 kronor hade fördelningen antagligen blivit när skadeståndsansvaret slutligt skulle bestämmas mellan de två flickorna som vållat skadan, och mamman dömdes ju att svara solidariskt med sin dotter.

6.3.1 Skadeståndsansvaret bör vara individuellt

Reglerna bör ändras så att skadeståndsansvaret är individuellt för varje förälder. Nuvarande ordning är orättvis och drabbar ensamstående föräldrar hårdare eftersom de enligt 3 kap. 5 § SkL ensamma svarar för lika stora skadeståndsbelopp per skadehändelse som två föräldrar med gemensam vårdnad. På motsvarande sätt påverkas de föräldrar som döms ensamma, trots gemensam vårdnad. Ett individuellt skadeståndsansvar för alla föräldrar skulle även eliminera eventuella oklarheter kring den slutliga fördelningen av ansvaret mellan två föräldrar. Minst hälften av de föräldrar som dömdes att betala skadestånd tillsammans med barnets andra förälder bodde – enligt uppgifter i de domar jag granskat – på skilda adresser. Detta talar för att föräldrar som döms tillsammans i många fall är separerade. Att det skulle kunna uppstå konflikter när föräldrarna själva ska fördela ansvaret inbördes är nog inte särskilt långsökt. Med nuvarande ordning kan det i slutändan vara så att endast ena föräldern betalar hela skadeståndet, trots att båda dömts att betala.

Förutom att det är märkligt att två föräldrar – i lagens mening – har hälften så mycket ansvar som en ensamstående förälder, verkar det vara tillräckligt att en förälder uteblir från en huvudförhandling, för att han eller hon helt ska undgå skadeståndsskyldighet. I Brås rapport från 2017 fanns uppgifter om att skadeståndsanspråk mot en förälder som inte närvarade vid huvudförhandlingen avskiljdes för att avgöras i ett tvistemål. Jag har sett liknande formuleringar i de domslut som jag granskat. Det faktum att jag endast hittat ett enda tvistemål under hela 2018 talar dock för att det är ovanligt att den skadelidande fullföljer en sådan skadeståndstalan när brottmålet avslutats. Dessutom, om den ena föräldern närvarar vid huvudförhandlingen och han eller hon döms att betala skadestånd och har betalningsförmåga, finns det ingen anledning att gå vidare med en skadeståndstalan mot den andra föräldern. Vid ett individuellt ansvar skulle inte den förälder som närvarade vid en huvudförhandling riskera att bli lika förfördelad som med nuvarande regler.

6.3.2 Skadeståndsansvaret bör begränsas ytterligare

Föräldrars skadeståndsansvar bör på olika sätt begränsas ytterligare. Enligt nuvarande regler kan varje ungdoms föräldrar dömas att betala upp till en femtedels prisbasbelopp, per skadehändelse. Ungdomar begår ofta brott tillsammans och min undersökning visar att flera ungdomars föräldrar ofta döms att ersätta samma skada. I drygt 80 procent av de här fallen överstiger föräldrarnas sammanlagda skadestånd den faktiska skadans storlek.

Eftersom den skadelidande fritt kan välja vem han eller hon ska kräva på ersättning, riskerar vissa föräldrar att betala mer än andra för samma skada. Detta är problematiskt eftersom alla föräldrar svarar på samma grund men inte tycks kunna regressa mot varandra. Med nuvarande ordning kan dessutom ett eller flera jämkade skadestånd påverka det belopp övriga föräldrar kommer vara tvungna att betala. Genom att först dela skadeståndet för den faktiska skadan på samtliga föräldrar, och därefter eventuellt tillämpa bestämmelser om maxbelopp samt jämningsregler, skulle ingen förälder betala mer än ”sin” andel.

Föräldrars skadeståndsansvar borde vidare begränsas i tid. Eftersom föräldrars skadeståndsansvar enligt 3 kap. 5 § SkL omfattar samtliga person- och sakskador som barnet vållat genom brott, samt allvarliga kränkningar genom brott, blir föräldrarna skadeståndsskyldiga även vid allvarliga brott som sexualbrott, och brott mot liv och hälsa. Preskriptionstiderna för dessa brott uppgår i många fall till 10 eller 15 år, och som högst 25 år vid mord. En fordran på skadestånd följer samma preskriptionstider, vilket innebär att föräldrar enligt nuvarande bestämmelser kan bli skadeståndsskyldiga många år efter att deras barn blivit myndiga. Vad som skulle vara en rimlig bortre tidsgräns är svårt att ange, ingen tidsgräns alls är dock fullständigt orimligt. Reformens syfte var enligt förarbetena preventivt – risken för skadeståndsskyldighet skulle ge föräldrarna incitament att engagera sig mer i sina barns liv, förmedla normer och värderingar, och på så sätt förhindra att barnen begick brott. Utfallet pekar inte på några stora framgångar avseende

minskad ungdomsbrottslighet. Med de ytterst begränsade möjligheterna till jämkning av skadeståndet – enligt specialregeln i 3 kap. 6 § SkL – har reformen i de flesta fall enbart gett föräldrarna ett kvitto på att de misslyckats med att förhindra sitt barn att begå ett brott. Så länge barnet är omyndigt skulle man kanske kunna argumentera för att även ett utdömt skadestånd, som föräldern dömts att betala solidariskt med sitt barn, skulle kunna föra något gott med sig. Om inte förr så åtminstone nu skulle föräldern ha incitament att hjälpa sitt barn på en bättre väg fram i livet. Men när det är tal om ett myndigt barn, vad skulle poängen vara med ett kvitto på att föräldrarna misslyckats flera år tidigare? Och hur skulle en förälders solidariska skadeståndsansvar med ett 30-årigt barn göra någon skillnad för ungdomsbrottsligheten? En så här oförutsägbar eventuell framtida skadeståndsskyldighet måste åtgärdas. En bortre tidsgräns för föräldrarnas solidariska skadeståndsansvar bör enligt mig ligga så nära barnets myndighetsålder som möjligt.

I två olika situationer bör föräldrars skadeståndsansvar alltid jämkas helt. Den första är när ungdomen är tvångsomhändertagen enligt LVU. I de fall jag har granskat är denna omständighet nästan alltid grund för jämkning av föräldrars skadeståndsansvar, dock inte om ungdomen är placerad i hemmet. Detta är problematiskt eftersom det faktum att ungdomen är tvångsomhändertagen – inte sällan på grund av tidigare brottslighet – i sig bör vara en anledning att föräldrarnas skadestånd jämkas, oaktat om föräldrarna anses ha varit ansvariga för omsorgen om sitt barn eller inte. Beslutet om placering i hemmet är vidare inte föräldrarnas utan fattas av socialnämnden, som i vissa fall dessutom fattar beslut om placering i hemmet i brist på andra alternativ. Den andra situationen när föräldrars skadeståndsansvar alltid bör jämkas är när barnet begått den brottsliga gärningen under påverkan av en allvarlig psykisk störning. Några av de allvarligaste brotten som ungdomar gör sig skyldiga till, som mord exempelvis, begås ibland under påverkan av en allvarlig psykisk störning. Att i dessa fall utgå från att föräldrarna på något sätt hade kunnat förhindra att barnet begick brottet är stötande.

6.3.3 Jämkning enligt 6 kap. 2 § SkL bör göras utifrån nya principer

En möjlighet till jämkning av oskäligt betungande skadestånd är helt avgörande för att reglerna om föräldrars strikta skadeståndsansvar inte ska avskaffas helt. Den förälder som saknar betalningsförmåga ska inte bli tvingad att skuldsätta sig på grund av det strikta skadeståndsansvaret. Enligt 6 kap. 2 § SkL kan skadestånd som är oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden jämkas efter vad som är skäligt. Vid bedömningen ska även den skadelidandes behov av skadeståndet beaktas. I min empiriska undersökning fanns det åtta fall där det tydligt framgick att en eller flera föräldrar yrkat på jämkning av ett skadestånd med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden. De förhållandevis få fallen tyder möjligtvis på att invändningar om svag ekonomi inte görs slentrianmässigt för att föräldrarna ska undgå skadeståndsskyldighet. I sju av fallen förblev skadestånden ojämkade, utan att domstolarna närmare diskuterat föräldrarnas ekonomiska situation. Ändå uttalade domstolarna i flera fall att endast ett maxbelopp inte kunde anses oskäligt betungande. Utan någon vidare motivering från domstolarna framstår sådana uttalanden som rentav arroganta. Samtliga yrkanden om jämkning enligt 6 kap. 2 § SkL bör givetvis behandlas så att utfallet är begripligt för den förälder som gjort en invändning angående sin betalningsförmåga. En utvärdering av förälderns faktiska betalningsförmåga gynnar dessutom inte bara föräldern utan även målsägande.

Vid jämkning av föräldrars skadeståndsansvar enligt 3 kap. 5 § SkL bör den allmänna jämkningsregeln även tillämpas mindre restriktivt än vid skadeståndsskyldighet på grund av egen culpa. Endast förälderns ekonomiska förhållanden bör beaktas vid tillämpning av regeln i 6 kap. 2 § SkL. Eftersom reformens syfte var preventivt – inte reparativt – borde inte detta vara något problem. Förälderns skadeståndsansvar är solidariskt med barnet vilket innebär att den skadelidande alltid kan rikta sitt skadeståndsanspråk mot just barnet. Att en ungdom – som genom brott

vållat en skada – saknar betalningsförmåga ska inte drabba en förälder utan betalningsförmåga. Till skillnad från regeringens resonemang i propositionen, om att ett skadestånd både innan och efter reformen skulle drabba en familj på samma sätt, visade Brås utvärdering att föräldrarnas skadeståndsskyldighet visst gjorde stor skillnad i ekonomiskt utsatta familjer. En jämkning enligt 6 kap. 2 § SkL utan hänsyn till den skadelidandes behov av ett skadestånd kan kanske uppfattas som uppseendeväckande, men innebär i praktiken endast att den skadelidandes möjligheter till ersättning i dessa fall ser ut som innan reformen genomfördes. Om föräldrarnas skadestånd skulle jämkas till noll skulle det till och med kunna vara en fördel för den skadelidande, som inte skulle behöva invänta Kronofogdemyndighetens handläggning innan han eller hon kunde söka brottsskadeersättning.

6.4 Avslutande kommentarer

Det här är inte den första uppsatsen som behandlat föräldrars strikta skadeståndsansvar, och troligtvis inte den sista. Den som en gång fördjupat sig i reglerna vet att de är ett mycket bra exempel på väldigt dålig lagstiftning. Det blir dessutom bara värre, ju mer man läser och granskar. Håkan Andersson har både kallat lagstiftningen för defekt och ansvaret för systemvidrigt, och jag är benägen att hålla med. Det är en slemmig igel som har sugit sig fast mitt i skadeståndslagen. En kriminalpolitisk idé som drevs igenom utan något empiriskt underlag, utan hänsyn till några skadeståndsrättsliga principer och med en förvrängd bild av ungdomar, föräldrar och familjen som institution.

Drygt två år efter att Brå presenterade sin utvärdering av reformen har ingenting hänt. Jag tror dessvärre inte heller att reglerna kommer att avskaffas inom någon nära förestående framtid. Vilken regering eller vilket parti skulle lägga fram ett sådant förslag? Förslaget hade antagligen omedelbart anklagats för att vara en direkt uppmuntran till föräldrar att bry

sig mindre och ta mindre ansvar för sina barn. Det är också av den anledningen som jag har valt ett mer pragmatiskt angreppssätt. Om reglerna måste vara kvar, hur kan de bli bättre? De förslag på förbättringar som jag presenterat belyser många av reformens svagheter och problem. Förslagen är dock inga färdiga lagförslag, och de hade i många fall säkert blivit svåra att implementera och tillämpa. Varje brist i lagstiftningen som inte åtgärdas riskerar emellertid att fortsatt drabba föräldrar på olika sätt.

Att hitta de små felen och de större missarna har varit mycket lärorikt. Men jag har också svurit. Svurit över förarbeten, över statistik, över bristen på statistik, över domslut, domskäl, rapporter, remissvar, ungdomar och ungdomen.

Käll- och litteraturförteckning

KÄLLOR

Otryckta källor

Anna-Lena Beutgen, utredare på Brå, telefonsamtal den 18 februari 2020.

Tryckta källor

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

Ds 2009:42 Ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare.

Propositioner och regeringsbeslut

Prop. 1972:5 med förslag till skadeståndslag m.m.

Prop. 1975:12 med förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207), m.m.

Prop. 1993/94:57 Vårdnadshavares skadeståndsansvar.

Prop. 2009/10:142 Ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare.

Regeringsbeslut Ju2013/06695/L2 Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att utvärdera reformen om ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare.

Utskottsbetänkanden

Bet. 2009/10:CU23 Ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare.

Övrigt riksdagstryck

Riksdagens protokoll 2009/10:126.

Rskr. 2009/10:296.

Danmark

LFF 2008 96 Forslag til Lov om hæftelse for børns erstatningsansvar.

Norge

Ot.prp.nr.48 (1965-1966) Om lov om skadeserstatning i visse forhold.

Ot.prp.nr.2 (1975-1976) Om lov om endringer i erstatningslovgivningen m.m. for så vidt angår erstatning ved yrkesskader.

Ot.prp.nr.23 (1994-1995) Om lov om endring i lov 13 juni 1969 nr 26 om skadeserstatning (heving av beløpsgrensa for foreldre sitt objektive skadebotansvar).

Övrigt

Remissvar Ds. 2009:42

Försäkringsjuridiska föreningens remissvar

Högskolan i Jönköping Dnr: HJ 09/235-920

Justitiekanslern Dnr: 6220-09-80

Kronofogdemyndigheten Dnr: 801 29384 09 112

Luleå tingsrätt Dnr: 2009-122

Lunds universitet Dnr: LS 2009/805

Malmö tingsrätts remissvar

Nacka tingsrätts remissvar

Socialstyrelsen Dnr: 60-105 85/2009

Svea hovrätt Dnr: 659/09

Sveriges Försäkringsförbunds remissvar

Ungdomsstyrelsen Dnr: 17-1115/09

Uppsala universitets remissvar

Åklagarmyndigheten Dnr: ÅM-A 2009/1303

Brå (2017). Rapport 2017:14, *Föräldrars skadeståndsansvar för barnens brott – En utvärdering av 2010 års reform*. Stockholm.

<www.bra.se/download/18.4c494ddd15e9438f8adac5fc/1513261522121/2017_14_Foraldrars_skadestandsansvar_for_barnens_brott.pdf> (besökt 2020-02-17).

Brå (2019) Kriminalstatistik 2018 *Personer lagförda för brott – Slutlig statistik*. Stockholm.

<www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e1ab60/1559115026093/Sammanfattning_lagforda_2018.pdf> (besökt 2020-02-17).

Brå, Lagföringsbeslut efter huvudbrott och den lagförda personens ålder, Tabell 450, år 2009 och 2018.

<www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/personer-lagforda-for-brott.html> (besökt 2020-02-17).

Folksam, försäkringsvillkor, *Hem och villa 1 januari 2020*

<<http://mediaarkivet.nu/Sites/A/Folksam+Mediaarkiv/3688?encoding=UTF-8>> (besökt 2020-02-17).

Fremtind, försäkringsvillkor, *Innbo Basis TIBA119*

<www.dnb.no/portalfront/nedlast/no/appl/forsikring/vilkaar/Innbo_Basis.pdf> (besökt 2020-02-17).

If Danmark, försäkringsvillkor, *Indbo vilkår 15-12*

<www.if.dk/globalassets/dk/files/privat/vilkar/indboforsikring.pdf> (besökt 2020-02-17).

If Norge, försäkringsvillkor, *Forsikringsvilkår SV006*

<[w1.if.no/web/vilkaar.nsf/WebVilkaarPrGrp/C83C75FC6653BCA7C1258144002D695F/\\$File/SV006%20Ansvar%20og%20Retts Hjelp.pdf](http://w1.if.no/web/vilkaar.nsf/WebVilkaarPrGrp/C83C75FC6653BCA7C1258144002D695F/$File/SV006%20Ansvar%20og%20Retts Hjelp.pdf)> (besökt 2020-02-17).

Storebrand, försäkringsvillkor, *Vilkår innbo INNBO04*

<www.storebrand.no/privat/forsikring/forsikringsvilkar/_/attachment/inline/9b3b5c27-3e81-4201-b0aa-a27ea63add19:b610a6786114878e6d66f22ac088252807742e4a/vilkar-innboforsikring.pdf> (besökt 2020-02-17).

Tryg Danmark, försäkringsvillkor, *Indbo Forsikringsbetingelser nr. 1211*

<tryg.dk/dokumenter/privat/betingelser-indboforsikring.pdf> (besökt 2020-02-17).

Tryg Norge, försäkringsvillkor, *Fellesvilkår Privat PGE90020*

<www.tryg.no/odpdf?vilkNr=05PGE90020&vilk=Fellesvilkaar-Privat> (besökt 2020-02-17).

Trygg Hansa, försäkringsvillkor, *Boendeförsäkring 2019-12-01*

<<https://www.trygghansa.se/SiteCollectionDocuments/Privat/P00296.pdf>> (besökt 2020-02-17).

Åklagarmyndigheten, RättsPM 2010:6 *Vårdnadshavares skadeståndsskyldighet – 3 kap. 5 § skadeståndslagen*, Stockholm.
<www.aklagare.se/globalassets/dokument/rattspromemorior/rattspm_2010_06_vardnadshavares_skadestandskyldighet.pdf> (besökt 2020-02-17).

LITTERATUR

Andersson, Håkan (2017). *Ersättningsproblem i skadeståndsrätten: skadeståndsrättsliga utvecklingslinjer. Bok III*. Uppsala.

Asp, Petter & Ulväng, Magnus & Jareborg, Nils (2013). *Kriminalrättens grunder*. 2 uppl. Uppsala.

Bengtsson, Bertil & Strömbäck, Erland (2018). *Skadeståndslagen: en kommentar*. 6 uppl. Stockholm.

Hellner, Jan & Radetzki, Marcus (2014). *Skadeståndsrätt*. 9 uppl. Stockholm.

Kleineman, Jan (2013), 'Rättsdogmatisk metod', i: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.) (2013). *Juridisk metodlära*. 1. uppl. Lund s. 21–45.

Lehrberg, Bert (2019). *Praktisk juridisk metod*. 11 uppl. Uppsala.

Lindell-Frantz, Eva (2012), 'Ansvarsförsäkring i konsumentförhållande', i: Andersson, Håkan m.fl., *Uppsatser om skadeståndsansvar och ansvarsförsäkring*. Stockholm s. 102–178.

Sandgren, Claes (1995). 'Om empiri och rättsvetenskap', del I, *JT* 1995-96 s. 726–748.

Sandgren, Claes (2015). *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*. 3 uppl. Stockholm.

Schultz, Mårten (2010). 'Föräldrars ansvar för barns brott.' *SvJT* s. 195–206.

Trolle Önnerfors, Elsa & Wenander, Henrik (2019). *Att skriva rätt: goda råd för att skriva uppsats i juridik*. 2 uppl. Stockholm.

Zetterström, Stefan (2012). *Juridiken och dess arbetssätt: en introduktion*. 2 uppl. Uppsala.

Rättsfallsförteckning

NJA 1993 s. 727

NJA 2015 s. 482

NJA 2018 s. 1083